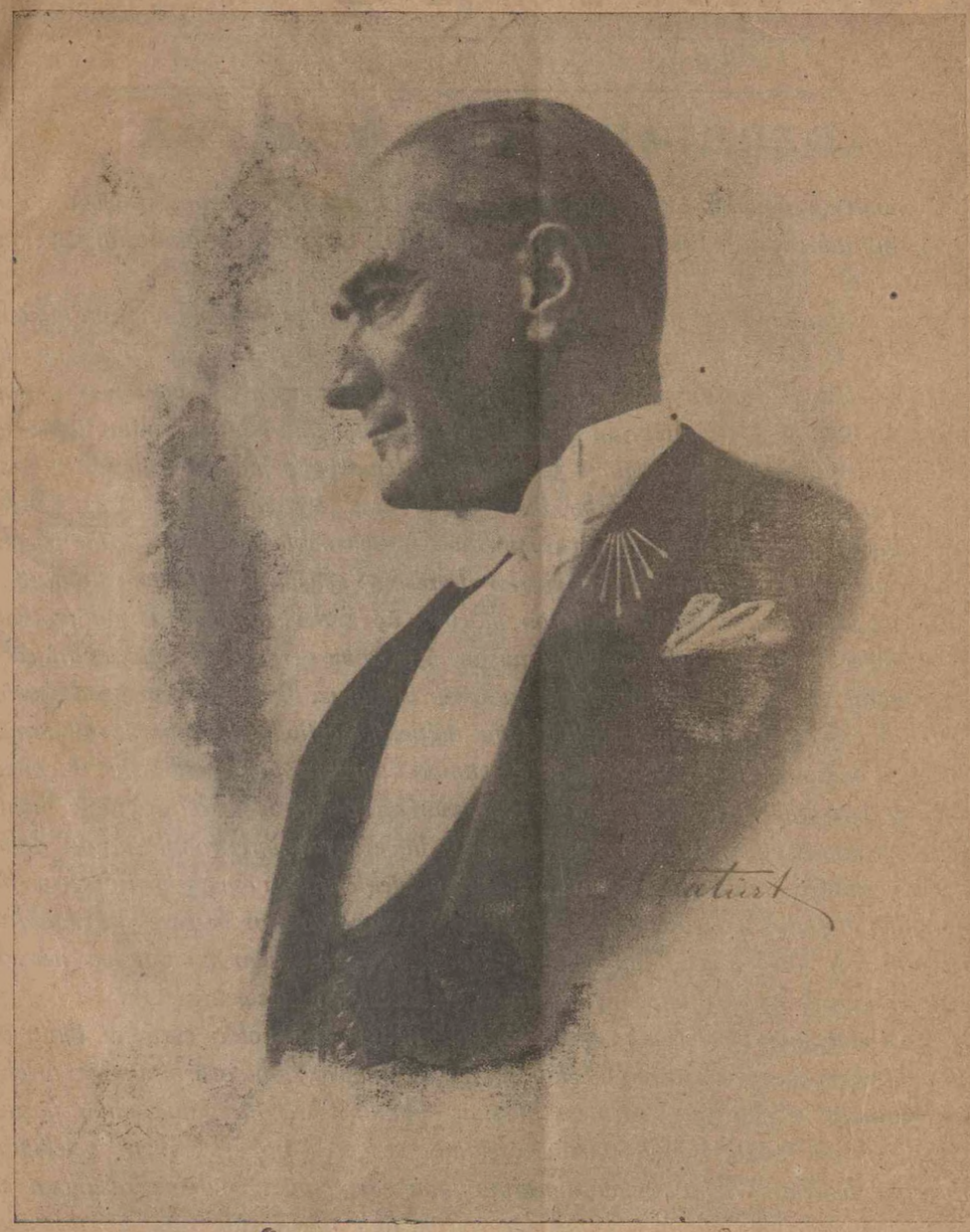
19 MAYIS

SAMSUN HALKEVİ DERGİSİ

İÇİNDEKİLER

Dergimiz onbir yaşında	19 Mayıs
Cumhuriyetin 22 nci yıldönümü	N. Kırmacı
Son nüfus sayımında Samsun	M. Karakurum
Sana (şiir)	S. Acuner
Son münakaşalar ve aradığımız yeni cemivet	C. S. Ongun
O (Şiir)	İ. Yangutan
Samsun ve San Fransisko	C. Bilsel
Samsun tarihinde önemli olaylar	Kâ. Dilcimen
Kader (şiir)	M. Polat
Samsun Ticaret Organları	V. İbak
Samsun'a metiye (şiir)	Âşık D. Cevlânı
Özlem ve heves (şiir)	R. N. Tanrıkulu
Samsun köyleri	H. Falay
Sıtma ve Samsun	Dr. M. Ülgen
Öndül	M. Ülgen
Yolculuk (şiir)	M. Ş. Fırat
Havza köylerinde düğün ve nişan törenleri	M. Bulgurcuoğlu
Beş şerefli gün	Ş. Alışık
Türkiyede san'atçı	H. Kavruk
Cumhuriyet bayramımız bize neler anlatıyor ?	S. Coşkun
Ev sahibi (hikâye)	C. Çumralı
Halkevi çalışmaları	* * *

Cilt : 7 *Eylûl—Ekim—Kasım* Sayı : 72

Ölümünün yedinci yılını andığımız Türk milletinin kurtarıcısı ve en büyük evlâdı ATATÜRK

TÜRK TARİH KURUMU KÜTÜPHANESİ

19 MAYIS

Samsun
Halkevi Dergisi

Cilt : 7 Eylûl—Ekim—Kasım 1945 Sayı : 72

DERGİMİZ ONBİR YAŞINDA

Evimizin yayınlamakta olduğu 19 MAYIS DERGİSİ, bu nushasile on yaşını bitirmiş bulunmaktadır. Dergimizin birinci sayısı (1. XI. 1935) tarihinde intişar etmiş bulunuyordu.

İçinde bulunduğumuz şartların hazırladığı her çeşit imkânlardan mümkün mertebe istifade ederek, her gün biraz daha mükemnel bir hale getirmek için çalıştığımız bu dergi, denilebilir ki, Samsun'un fikrî ve hayatî önemi haiz belli başlı bir dili ve dimağı sayılır. Bu itibarla, Dergimizin on senelik kolleksiyonları incelendiği zaman, takip ettiğimiz meslek ve müdafaa ettiğimiz prensiplerin, demokrat rejimimizin bütün hususiyetlerini her gün biraz daha açık bir dille yayınlanmış olduğu görülecektir. Çünkü gerek fikir ve gerek dil bakımından cemiyetimizin geçirmekte olduğu değişime paralel olarak Cumhuriyetimizin dayandığı esaslar dairesinde gelişmeyi bir gaye edinmiştik.

Evvelâ, dergimiz şekil itibarile bu on yıl içinde üç tip değiştirmiştir. Buna matbaa, kâğıt ve diğer teknik zaruretler sebep olmuştur. Yoksa bir dergi kolleksiyonunda şekil değişikliğinin bir çok mahzurları olduğunu takdir ediyoruz. İlk nushaların gerek hacim ve gerek kapak şekli daha mütevazi olduğu halde, ikinci tip hacim itibarile büyümüş; muhteviyat bakımından da daha fikrî ve içtimaî konulara yer verilmiştir. Üçüncü tip, kapak değişikliği ile beraber, bilhassa Samsun'un yersel özelliklerine fazla önem vermekle temayüz eder. Bu son şekil, gerek bedii ve gerek fikrî konularda da daha geniş bir çeşitliliğe maliktir. Dergimizin bu evrimi, isteklerimizin ancak bir işaret ve bir ifadesinden ibarettir. Yoksa gayemiz, dergimizi, gerek yazarların ve gerek yazılanların değerlerini her gün biraz daha üstünleştirmek suretiyle hem Evimiz ve hem de ilimizin en gerçek seviye ihtiyacına tercüman olabilecek bir hale getirmektir.

Çok mütevazı bir ruhla başlamış olan 19 Mayıs, ayni yolda evrimini takip etmeye çalışırken, bize gurur veren cihet, baskı miktarını biraz daha artırmaya bizi mecbur eden kıymetli ilgilere ve isteklere mazhar olmamızdır. Dergimiz onbir yaşına girerken okurlarımıza, konularımızın çeşidine ve gerek yazarlarımızın yetelliğine ve gerekse baskının daha düzgün olmasına itina edeceğimizi ve demokrasimizin en yüksek prensiplerine uygun, büyük bir ruh ve fikir hürriyetile yazılar yazmıya devam edeceğimizi vadediyoruz. İlk fırsatta iki ayda bir sayı çıkarmak suretile diğer kardeş evlerin en üstün dergileri haline geleceğimizi ümid ettiğimizi de arzedebiliriz.

19 MAYIS

Cumhuriyetin 22 nci Yıldönümü [*]

Nebahaddin Kırmacı

Bugün Cumhuriyetin 22 yıldönümü sevinci içindeyiz. 22 yıl önce bu gün bütün bir Osmanlı tarihinin, sayısız ihmal ve kayıtsızlıkları sonunda büyük felâketlere maruz kalmış olan milletimiz kendi mukadderatını kat'i surette tayin ve bütün dünyaya ilân etmişti. Artık o tarihe kadar memleketimizde bütün şumulü ile devam eden mutlakiyet idaresi tamamen yıkılmış ve yerine demokratik esaslara istinat eden hakiki ve millî bir rejim kurulmuştur.

Medeniyet tarihleri gösteriyor ki bütün iradenin yalnız hükümdarların şahıslarında toplandığı olan cemiyetler ne istibdattan kurtulabilmiş ve ne de zaman ve tarih yolunda büyük bir istikbale mazhar olmuşlardır. Bu nevi idareler, istilâ siyasetinde zaman zaman bazı muvaffakiyetler kazansalar bile, hakimiyetleri altında bulunan cemiyetlerde bir ülkü ve gaye birliği temin edemedikleri için, büyük siyasî imtihanlar karşısında daima zafa düşmüşler ve zamana mukavemet etmek imkânından mahrum kalmışlardır. Yakın tarihimiz bunun en kuvvetli misalleri ile doludur.

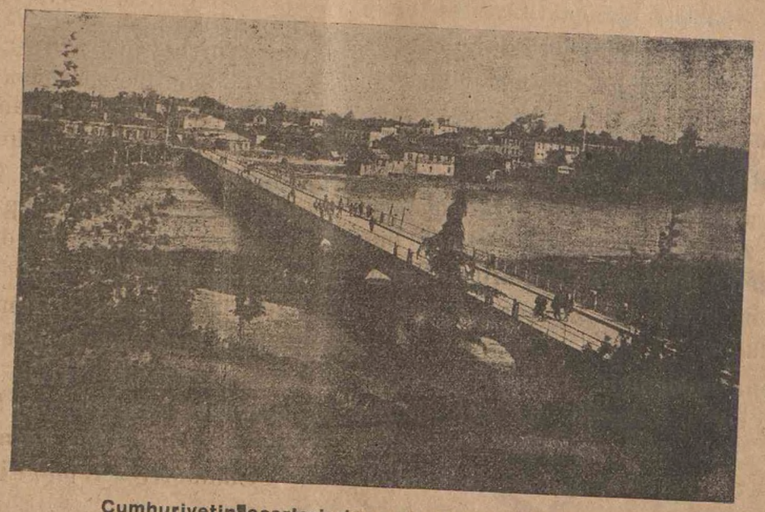
Gene medeniyet tarihleri gösteriyor ki, siyasî ve millî iradeyi daima elinde bulundurmuş olan cemiyetler, gerek mazileri ve gerek istikballeri bakımından büyük medenî müesseseleri kurmak, inkişaf ve tekâmül etmek yolunda büyük muvaffakiyetlere mazhar olmuşlardır. Bugünün bütün insanlığa örnek olan ve bütün insanlığın hürmet ve takdirini kazanmış bulunan büyük medeniyetleri, ancak bu şekilde yaratılmıştır. Çünkü bu idareler, yurttaşların ferdî kabiliyetlerini inkişaf ettirmekte en büyük yardım ve kolaylıkları gösterdikleri gibi bu kabiliyetlerin lâyık oldukları kıymet ve vazifelere yükselmeleri için de en müsait şartları hazırlıyan idarelerdir. Bu idarelerin en mükemmel şekli hiç şüphe yoktur ki Cumhuriyet rejimidir. Hiç bir hükümet şekli ve siyasî rejim Cumhuriyet rejimi kadar yurttaşlara müsavi haklar ve ilerleme imkânları veremez. Cumhuriyet idaresinde, idare eden ve edilen olmak üzere, birbirine düşman ve birbirinden ayrı iki sınıf yok, ayni gaye ve ülküye doğru yürüyen ayni heyecanı duyan ve ayni kutsî havayı teneffüs eden tek bir millet ve bölünmeğe aslâ tahammülü olmıyan tek bir memleket vardır. Hakimiyeti kendi manevî şahsında toplamış olan millet, bu rejimde, yekpare bir ailedir; ki ancak ve ancak kendi irade ve iktidarının şerefli tarihini yaşar. Bu itibarla Cumhuriyet rejimi bir milletin tekmil fertlerine tarihlerinin koruyucusu, medeniyetlerinin yaratıcısı ve dolayısiyle insanlığın hadimi olmak hak ve vazifelerini vermiştir.

Cumhuriyet rejimleri her türlü taassuba dayanan geri düşünceleri yıkmakta, yerine yeniye ve ileriye doğru yapılacak hamleleri hakiki bir hayat

[*] 29 Ekim 1945 de Evimiz radyosile söylenmiştir.

görüşü ve medeniyet anlayışı ile koymakta, müsbet ilim zihniyetini kökleştirmektedir. Fertler fikir ve vicdan kürriyetlerini bu rejimde bulurlar, teşebbüs ve hareket haklarını bu rejimde kazanırlar. Bu rejimler kendi dâvasında, millet ve memleket yolunda hiçbir emeği körletmez ve hiçbir liyakatı feda etmez. Yüksek insaniyet âilesi içinde, terakki ve inkişaf yolundaki engelleri kaldıran, her türlü ileri hareketlere mani olan menfi düşünceyi yıkan tek rejim, Cumhuriyettir.

İmtiyazsız, sınıfsız bir halk hakimiyetine dayanan Cumhuriyet, her nev'i zümre ve haneden tahakkümüne düşmandır. Zira Cumhuriyette tek bir uzviyet olan millet, kendi hayat ve selâmetini bütün fertlerine şamil olan bir adalet ve fazilet kudretiyle temine ve korumağa muvaffak olur. Tarihte bütün insanlık, yapmış olduğu inkilâp ve ihtilâllerde, dahili ve haricî savaşlarda, denebilir ki kendi siyasî ve millî benliğinin şuurunu yaratan ve bu şuurun kendisinden ibaret olan Cumhuriyeti aramıştır. Cumhuriyet insanlık tarihinin yarattığı büyük siyasî müesseselerin son gayesi ve ulaşmak istediği gayelerin son vasıtasıdır. Cumhuriyet bir anlayış ve alıştır; ki yaşamak ve teneffüs edilmek suretiyle fertlerin şuurunda vücuda getirdiği saadet duyguları ile müşahhaslaşır, ve idealleşir. Bahtiyar milletler bu ideali böyle yaşayan ve yaşatan milletlerdir. İstiklâl savaşının bize kazandırmış olduğu kat'i ve müsbet hakimiyeti ebedileştirmekte, yarattığımız inkilâpların başında Cumhuriyet gelir. Cumhuriyet bizim için muhakkak ki her milletinkinden daha azizdir. Zira bu millet istiklâl savaşı ile Cumhuriyet savaşını birlikte ve beraber yapmıştır. Onun vicdanlarımızda bu kadar derin bir sevgi ve şuurla yerleşmesi de ancak bu sayede olmuştur. Yalnız Türk tarihleri değil, bütün bir insanlık tarihi Kemal Atatürk ve İsmet İnönü adını, sevgi, takdir, hürmet ve şükranla anmak hakşinaslığını daima gösterecektir.

Cumhuriyetin eserlerinden : Yeşilırmak köprüsü

Coğrafya köşesinden SAMSUN :

Son Nüfus Sayımında (*) Samsun'un Durumu

Macit Karakurum
Coğrafya Öğretmeni

21 Ekim pazar günü yapılan nüfus sayımı sonuçlarını hepimiz öğrenmiş bulunuyoruz. Bazı kimseler nüfusumuzun yirmi milyona vardığını tahmin ettikleri zaman, ikinci dünya harbinin doğurduğu anormal şartları hatırlamadıkları için yanılmış oldular. Sayım sonucu radyo ile yayınlanırken, artışın diğer sayımlara nazaran azlığı makul sebeplerle izah edildi. Bu sebepler yanına, son depremlerle verdiğimiz kayıpları eklersek artışımızın ağır şartlara rağmen büyük bir değişiklik göstermediği anlaşılır.

Sayımdan bir kaç gün sonra "Ulus,, gazetesiyle yayınlanan geçici sayılara göre, şehirlerimizden bir kısmının gösterdiği kuvvetli artışa karşılık bir kısmı bu bakımdan zayıf, hatta bazılarında da eksilme vardır.

Karadenizin güzel yalı şehirlerinden biri olan Samsun şehri bu sayımda (1201) kişilik artış göstermiştir. (1940 da 37.216 iken bu defa 38.417) . Bu artış, azımsanacak bir artış değildir. Bunun değerini daha iyi anlamak için diğer yalı şehirleriyle güneydeki komşu şehirlerimizi karşılaştırmak kâfidir.

Netekim geçen sayımla bu sayım arasında Rize (862), Trabzon (2800) ve Giresun (3900) kişilik bir eksilme gösterdiği halde Ordu (200), Sinop (104) gibi zayıf bir artış göstermişler; yalnız Zonguldak şehri özel durumu dolayısile (8000) kişilik bir artış ile Karadeniz yalı şehirlerinin bu bakımdan en üstün derecesini elde etmiştir.

Diğer taraftan güney komşu İllerimizin İl merkezleriyle durumu karşılaştırmak istersek Kastamonu (1102), Çorum (2373), Amasya (394) ve Tokat şehirleri (1294) kişilik eksilme gösterdikleri halde yalı şehirlerimizle güney komşularımız yanında şehrimizin durumu daha iyi belirmiş olur.

Bununla beraber, bu şehir nüfusları esasen bazı ekonomik ve sosyal sebepler yüzünden, hareketli ve akıcı vasıflar taşıdığından fazla artış gösteremezler. Netekim, sözü geçen komşu ve yalı şehirlerimizi içine alan İl nüfuslarını ele aldığımız takdirde hemen hepsinin nüfusunu artırdığı ve bu farkın büyük bir kısmını da köylerimizin temin ettiği belirmektedir. Ayni hal, merkeze bağlı köylerde şehrin gösterdiği artışın dokuz katından fazlasını (9.756 kişi) elde ettiğine göre Samsun da da görülmüştür.

Bir evvelki sayıma göre İlcelerimizden yalnız Bafra müstesna diğerleri kendi çaplarında artmışlardır. Bafra nüfusunda görülen (80.000 den 59.000 e)

(*) Nüfus sayımı sonucu henüz geçici durumunu muhafaza ettiğinden yuvarlak sayılarla konumuzu işlemeği uygun bulduk.

21.000 azalış ölümün doğumdan fazlalığından değil, kendisinden bir Eylûl 1944 de ayrılan ve bu sayımda (24.000) nüfusa sahip olan «Alaçam» ın ayrılmasından doğmuştur. Bunun için, bu günkü Alaçam nüfusunu Bafranın nüfusuna eklediğimiz takdirde sözü geçen İlcemizin (3000) kadar arttığı anlaşılır. Şu halde, İlcelerimizde de eksilme bahis konusu değildlr. Bunlardan Terme (5000), Havza (4000), Vezirköprü (5000) Çarşamba (9000), Kavak (2000) ve Lâdik te bine yakın nüfus artırmış bulunuyorlar [*]

Bunların hepsini köyleriyle beraber içine alan İl nüfusu da -1940 da 363.000 olduğu halde bu sayımda 407.000 e yükselmekle - 44.000 kişilik bir artış göstermiştir ki gerek bu sayım ve gerekse memleketimizin iki sayım arasında gösterdiği artış miktarı, son yılların ağır şartları içinde geçirdiği maddî ve manevî imtihanının — diğerleri gibi — tam başarılı bir sonucudur.

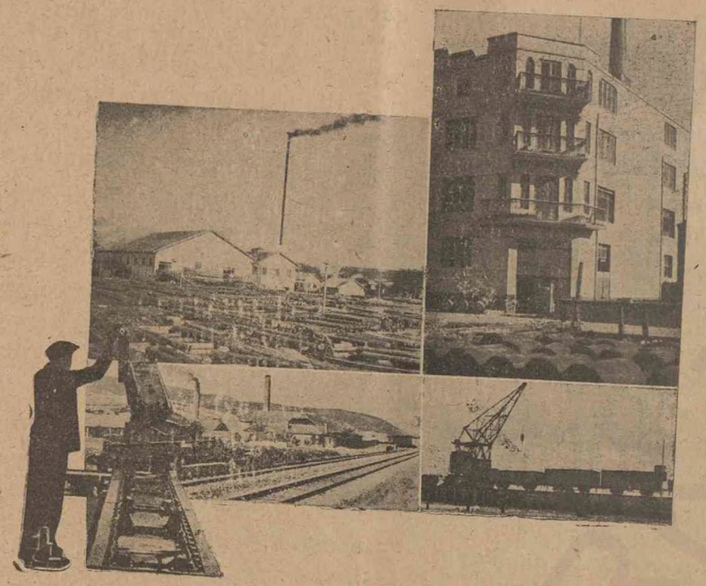
(*) Artış sayılarına köyler dahildir.

SANA

Sana hülyalarımın ilâhi bestesini
Esrarlı gecelerin koynunda vereceğim.
Sana ilkbaharımın âteşli destesini
Sihirli bir sabahın rengile dereceğim.

Sana bütün içimde saffet diye ne varsa
Basıpta geçsen bile yoluna sereceğim.
Bir "Bebek„ annesinden nasıl şefkat ararsa
Ben, senin mabedinde sırrıma ereceğim.

Sabahat Acuner

Samsundan çeşitli görünüşler

SON MÜNAKAŞALAR ve Aradığımız Yeni Cemiyet

Cemil Sena ONGUN

Dünya savaşı sona ermiştir; bu, artık siyasal ve sosyal savaşların da sonu geldi demek değildir. İnsanlığı ilgileyen öyle büyük meseleler, büyük ülküler ve tutkular vardır ki, bunların yarın, hangi çeşit hareket ve faaliyetlere yol açacağını tayin etmek zordur. Yalnız, bugün, açıkça sezilen bir hakikat görüyoruz ki, onu saklamaya da imkân yoktur. Bu hakikat, henüz hiç bir savaşın bitmediği ve savaşın insanlık için devamlı bir yükseliş ve ilerleyişin etgeni (âmili) oluşudur.

Her milletin kendi iç bünyesinde bir nevi bunalım (buhran) halinde kendisini gösteren bu savaşlar karşısında, milletimizin de başarması, değiştirmesi düzeltmesi lâzımgelen çeşitli meseleler vardır. Bunlar, bir taraftan millî menfeatlarımızı korumayı, diğer taraftan bu menfaat namına dünya nizamının zorladığı kıymetleri şekil bakımından değil, ruh, mâna ve hareket bakımından benimsememizi icabettirmektedir. Netekim bu zarureti pek iyi hissetmiş olan çeşitli aydınların, gazetelerde ve millet meclisindeki mücadeleleri ve hattâ hükûmetin yavaş yavaş bazı işlerde yapmaya başladığı değiştirmeler de bunu göstermektedir. İki ayrı dâvayı müdafaa eden bu zümrelerin birleştiği nokta, yine yurt ve millete hizmetten ibarettir.

***

Tarih boyunca birbiriyle savaşan partiler, iktidar mevkiini elde etmek ve kendi programlarını tatbik etmekten başka bir gaye gütmemişlerdir. Fakat, bu programlarda, hayali ideallerden ibaret değildir. Belki bunlar, partilerin yüce menfeatlerinden cemiyetin değişik ve çeşitli ihtiyaçlarından doğmuşlardır. Bir partiye mensup olanlar, ideallerini, yalnız kişisel (şahsî) yetge (selâhiyet) ve menfeatlerinin korunmasına vasıta yaptıkları gün iflâs ederler; ve millet nazarında tehlikeli ve şüpheli insanlar haline gelirler. Ne gariptir ki, hemen daima birbirine nazaran muhalefeti temsil eden her parti, yekdiğerini bu zaaf ile itham etmeyi âdet edinmiştir. Ve zaman zaman bu ithamlar, milletleri anarşi ve ihtilâllere sevkedecek kadar menfi tesirler yapmıştır. Bununla beraber, ancak dinamik ve siyasal terbiyeleri gelişmiş milletlerde görülebilen bu hal, henüz statik ve kaderine razı olan cemiyetlerde, şahsî mücadelelerden daha ileri gidemez ve gitmemiştir. Fakat bunun, halkı uyandırmak, ileriyi görmek ve göstermek gibi faydalarının yanıbaşında, istirkaplara, kin, iftira ve nefret duygularına ve nihayet büyüklerine güvenemiyen kötümser (bedbin) ve meyus insanların çoğalmasına da sebep olduğu görülür. Yetgelerinin gururu içinde gerçek ödevlerini göreme-

miş olanlar için bunlar, birer uyandırma ihtarı sayılırlar; bir taraftanda bu münakaşalar, yurtta kendini gösteren yeni ihtiyaçların mahiyetini ve yeni şahsiyetlerin ihtiras ve niyetlerini öğretmek bakımından pek mânalı hareketlerden sayılırlar.

***

Türk basınında görülen ve kuvvetini dünya demokrasilerinin propagandalarından alan münakaşalara, bakılacak olursa, açıkça şu tenkitlere rastlarız : Evvelâ az çok realist görünen muhaliflere nazaran - ki bunlara muhalif demekten daha ziyade tenkitçiler demek daha doğru olur.— Kendilerini müdafaa edenler, daha çok geçmişle öğünen demagoklar manzarasını göstermekte ve âdeta ellerindeki nüfuz ve kuvveti gaybetmek endişesile hücumlarında, kendilerini mazur göstermek için bir nevi tehdit edici yalvarmalara baş vurmaktadırlar Yani biz şunu yaptık, bunu yaptık bunların hatırı için bizi kendi halimize terkedin demek isterler.

Onlara göre, dünya nizamının zorladığı kıymetleri benimsemek lâzımdır. Cemiyetimiz ise, bunlardan uzak kalmaktadır. Bu kıymetler, bugün Anglo-Amerikanların anladığı mânadaki demokrası kavramında saklıdır. Klâsik olarak demokrasinin ne olduğunu herkes bilmektedir. O, milletin mutlak ve hür oy'undan kuvvet almış vekillerden mürekkep olup, bir etnoğrafya veya antropoloji müzesi manzarasını göstermiyen bir millet meclisi ile hürriyet, adalet ve eşitliği sözde değil, hareket ve filiyatta gerçekleştirmek iktidarında olan bir rejimdir ki, selâhiyet, mevki ve nüfuzlarını herhangi bir klikten ve ya şahsın sempatisinden değil, kanundan, bilgi, emek ve tecrübeden alan aynı zamanda makamlarını kaybetmek endişesine düşmeden hakikatları millete açıkça anlatabilecek ve işleri hakkında hesap verebilecek cesaret ve kuvvette zimamdarlar tarafından idare ve temsil olunur.

Ancak böyle bir hükûmet, halkın eseri olduğu için, milletin nazarında daima saygıya lâyık ve iflâs etmemiş bir kuvvet olarak yaşıyabilir. Tenkitçiler yazı veya sözle demek istiyorlar ki : halkın aklı, gözünde ve midesindedir; halk daima realist bir zakâya maliktir ve halkı tatmin eden nutuklar ve vaitler değildir. Millet, asırlarca bu nevi sözleri dinlemiş ve her birine ayrı bir palavra nazarile bakarak sefaletini kemirmeyi, boş sözlere inanmıya tercih etmiştir. Millet, ancak, hayatı kolaylaştıran, hal ve istikbali emin ve mesut bir hale getiren, ve işlerin tanzim ve icrasında namus, fazilet ve bilgiye dayanan iyi niyetli bir ruhun hakimiyetini gösteren bir hükûmete güvenebilir, itimat edebilir. Aksi halde onlar için gelen ağam, giden paşamdan başka bir şey değildir. Bu bakımdan, halkı en çok hükûmetten soğutan şey, tehdit ve tefahürle dolu sözler, sanki kendileri bu vatanın evlâdı değillermiş te vaktiyle yapılmış olan hizmetleri lütfen ifa etmişler gibi bir teviye milletin başına kakan ve bu sıfatlada kendilerini kanun ve demokrası prensiplerinden üstün gören iddialardır. Böyle cemiyetlerde yurttaşların her ciddi işe, bıyık altından güldüğü hamisiz ve disiplinsiz bir hayat savaşına giriştiği ve nihayet her çeşit ahlâk ve kanun kıymetlerini çiğneyerek işini yoluna koymıya çalıştığı görülür.

Ve yine muhaliflere nazaran halk, demagojiden ve hattâ her hangi bir

ideolojiden nefret eder ve bunları anlamaz; işi ve işlerin ceryan tarzını ve zimamdarların özel, genel hayatlarını gözetler. Ve böylece bir kerre imansızlık ve şüphecilik kökleştikten sonra en güzel kanunların bile tatbik edilemediği, hattâ gülünç kaldığı görülür.

Bu durum karşısında hükûmet âciz ve beceriksiz, boşuna kürek çeken bir zavallı kayıkçı haline gelir; millet vekili olduğunu söylemekten utanan, birbirinin ve işlerin aleyhinde söz söyliyebilmek için hususî ve emin meclisleri intihap eden memurlar, valiler, komutanlar, profesörler ve hattâ devlet adamları çoğalmıya başlar. Ve halkın nazarında hükümet bir çete, ve birbirine pamuk ipliğiyle bağlı uşaklar ve dalkavuklardan ibaret görünür. Böyle bir cemiyette gençlere bir ideal aşılıyabilmek güçleşir. Rüşvetsiz, iltimassız iş görmeye ve hakkını istihsal etmeye imkân olmıyan böyle bir toplulukta demokrasi, mânası anlaşılmıyan uydurma, aldatıcı ve sahte bir oyun ve bir kelimeden ileri gidemez. Gerek yazı ve gerek sözle yayınlanan bu sözlere ilâve ettikleri şu fikirlerde önemlidir : onlara göre her cemiyet, kendi lâyık olduğu rejim ve hükümeti yaratır; fakat bu kaide , hiç bir vakit eline selâhiyet geçmiş olan münevverleri, kendilerinden beklenen vazifeleri ifadan menedemez. Hükümeti, millet yaratır; fakat milleti yücelten de hükümettir. Halk, henüz şu ve bu hakkı kullanmak istidadında değildir, iddiaları, idarecilerin iyi niyetlerini ifade etmez. Hükümet, halkı hürriyet ve medeniyete alıştıran ve bizzat kendisi nümune olan aydın ve üstün fertlerin teşkil ettiği bir kuvvet demektir. Hiç bir millet, böyle yüce haklara kendiliklerinden mâlik olamaz. Belki, bu hakları, kutsal bilen ve halkın kullanmasını kıskanmıyan, bizzat bu haklara inanmış ve itaat etmiş olan insanlar yani hükûmet adamları şuurlandıra bilirler. Bu ise millet menfaatını, kişisel menfeatlarından üstün tutan ve selâhiyetlerini kişisel zevk ve saadetlerinin vasıtası yapmaktan kurtulacak kadar asil bir yurttaşlık ve insanlık seviyesine yükselmiş olan insanların başarabileceği bir iştir. Bunlar, kendi cemiyetimizin opjektif olan bir otopsisini yaparak büyük eseflerle demek isterler ki; halkımızın çok uyanık olmasına rağmen, yapılabilmesi mümkün olan işlerin pek çoğu yapılamamış, yapılmak istenen işlarin çoğu da ya yarım kalmış veya gayesine ulaşamamıştır. Yapılabilenler ise, dünyadaki emsaline nazaran millete kaça ve neye mal olduğunu, içinde bulunduğumuz hayat zorluklarını incelemekle, hattâ hissetmekle anlıyabiliriz.

Beceriksizliğin, bilgisizliğin, iltimasın, haksızlığın salgın ve hattâ bir âdet haline geldiğini saklamıya imkân kalmıyan yurdumuzda, tekmil resmî ve hususî müesseselerin iç yüzünü yakından görmek ve meselâ bir Anadolu seyahatında hat boylarına toplanan halkın sefalet ve ıstırabını seyretmek, dünyanın asil dâvaları karşısındaki hâzin durumumuzu aydınlatmıya kâfi gelir. Dün yapılan kanunların üç gün sonra çeşitli yorumlarını çıkaran ve bunların neticelerini ve tatbik kabiliyetlerini hesabedemiyen acemi ruh ile karaborsacılık, hava parası gibi tabirler ve bunların filiyattaki tahribatı, kanuna ve devlet otoritesine karşı halkın veya bir zümrenin öyle bir hakaretidir ki : onu korumıya ve tatbik etmeğe memur olanları utandıracak kadar da elimdir. Muhaliflerin dili altında saklı olan düşünceler arasında

halkın ve tüccarın ağzından muşahhas ve muayyen misaller verilerek millete hizmet eder gibi görünen ve bilfiil de hizmet etmekte olan değerli ve değersiz şahsiyetlerin bütün bu işlerde ortak olduğu fikri de saklıdır. Hiç şüphesiz ki, hariçten yapılacak hiç bir propaganda cemiyeti derinden ve içinden tahribedemez. Bunların aslı olmasa bile, yayılması genel hoşnutsuzluğu ifade eder ki, bu da az tehlikeli değildir. Kadın, kumar, içki... gibi lüks ve sefahat ibtilâsını devam ettirebilmek için, ne devletin verdiği maaş ve ne de namuslu bir ticaret geliri kâfi olabilir. Zira, devletin bir memura verdiği en yüksek maaş ve menfaat, kanunlarımızda yazılı olduğu gibi, namuskâr bir ticaretin kâr nisbetini hesap etmekte zor bir şey değildir. Bugün, kazançlarını ve servetlerinin kaynaklarını açıkça millete ilân edebilecek namuslu adamları parmakla değil, Diyojen feneriyle bile gösteremeyiz. Bütün bu ve buna benziyen düşüncelerden anlaşılıyor ki: hergün biraz daha mânevî bağları çözülen bir cemiyet karşısında olduğumuzu saklamıya imkân yoktur. Böyle bir cemiyette halkın hükûmete güvenmesine imkân olamaz.

***

Bütün bu ithamlar ne kadar gerçektir? bunu bilmiyoruz. Yalnız yaşayışından ve işlerin ceryan tarzından hoşnut olmıyan bir kütlenin varlığını da saklıyamayız. Bu muhalefetler, şüphesizki, bir ihtiyacın ve zaruretin ifadesidirler. Bunların ithamlarına nasıl cevap verilmektedir? bunları kuş bakışı bir tahlilden geçirecek olursak, hükûmete de hak vermemek, imkânsızdır: Bugünün zimamdarlarından mühim bir kısmı, İstiklâl savaşının başındanberi her çeşit siyasal sorum (mesuliyet) ları üzerlerine almış ve ancak pek çetin sınavlardan sonra, yurdumuzda görülen istikrarı sağlayabilmişlerdir. Onlar da yepyeni bir zihniyetle yeni bir cemiyetin yaratılmasını istemektedirler. Fakat esasen imparatorluk devrine nazaran bu cemiyet, bütün kurum (müessese) larıyla yeniden doğmuş bulunmaktadır. Bununla beraber, yapay (sun'i) bir zihniyet ve cemiyetin, yapay bir tabiat gibi yaratılmasına da imkân yoktur. Sadece onlarda takdir ederler ki, bu imkânsızlığı büyümsememek lâzımdır. Zira millet; cemiyeti, kendi kendini imale terkedildiği zaman terakki gecikir; hükümet bu terakkiyi güçleştiren engelleri kaldırmaya mecburdur. Zira hükümet milletten ayrı bir kuvvet olmamakla beraber halkı idare ve terbiyeye memur olan seçkin ve aydın insanların teşkil ettiği bir kuvvettir. Bu bakımdan hükûmet vazifesini yapmamış mıdır? verilen cevaplardan sızan hakikat şudur ki : iç işlerimizde görülen bozukluk, dünya buhranının zarurî bir neticesidir. Teşkilâtımızın (A) dan (Z) e kadar bozukluğundan bahsedenler, genel seviye ve ahlâkı, yüksek dâvalarda feragatla çalışabilecek bir durumda olan yurttaşların azlığını mâzeret olarak ileri sürmekten çekinmemişlerdir. Demek ki, cemiyetimizi idare edenler, yaralarımızı, ıztıraplarımızı bilmiyen insanlar değildir. Demokrasi prensiplerinin hâkim olmadığı bir toprakta bu konular, millet meclisi kürsülerinde ve partinin özel ve genel toplantılarında açıkça konuşulamaz. Bunların matbuatta serbestçe müdafaa edilebilmesi bile, bizim demokraside ilerlemiş bir millet olduğumuza delâlet eder.

Tenkitlere cevap verenler; yapılmış olan işlerin yapılması gerekli olanlara

nazaran azlığı veya yetersizliği, bir çeyrek asırdanberi yapılmış olan iş ve eserleri inkâr etmeye hak kazandırmaz iddiasındadırlar. İmparatorluğun perişan, fakir ve harap bir halde bırakmış olduğu geniş bir yurtta başarılmış olan işler, hemen hiç bir millete nasip olmıyacak kadar çeşitli ve verimlidir. Şikâyeti mucip olan haller, zimamdarların göremedikleri değil, belki içinde bulunduğumuz sosyal şartlar dolayısiyle düzeltilmesi zamana muhtaç olan hallerdir. Bugün milletler arası münasebetlerde kazandığımız şeref ve alâka, tarihimizin hiç bir devrinde bu kadar verimli ve asil olmamıştı. Demokrasinin en kutsal ilkelerinden biri olan hürriyet, toprağımızda ancak siyasal bir tehlikenin önüne geçebilecek kadar sınırlanan yüksek bir hak olarak mevcuttur. Bu itibarla demokratlığımızdan şüphe etmek, iyi bir niyete delâlet etmez. Ve içinde bulunduğumuz siyasal zorluklar karşısında millî birliği tehlikeye düşüren tenkitlerde hiç bir asalet yoktur. Öbjektif bir tahlil ile iki tarafın düşünceleri hemen hemen bu esaslara dayanmaktadır.

***

Bize öyle geliyor ki, tenkitciler, bir hamlede bu cemiyetin değişebileceğini zannetmekte ve bunlara cevap verenler ise, içtimaî kanunların muayyeniyetine itaat etmektedirler. Bununla beraber her iki tarafta yeni bir cemiyet ve zihniyetin lüzumuna inanmış bulunmaktadırlar. Şüphesiz ki, bu yeni cemiyet, yaşıyana benzemiyecek, yurttaşların hürriyet ve ekmeğine düşman olmıyan insel (insanî) ve adaletli yapdırım (müeyyede) larıyle temayüz edecek ve milletin kendilerine göstereceği itimattan daha üstün bir mükâfat beklemeden hizmet etmeyi ödevlerin en kutsalı sayan insanların elinde yücelecektir; ve bu cemiyette hiç bir başarının şerefi, onu istihsale memur olanın değil, belki bizim, yani milletin olacaktır. Bu cemiyetin prensibi «ben yaptım ve yapacağım» değil, belki «biz yaptık ve yapacağız» formülüdür. Zira demokrasi hakta, işte, gaye ve ödevde beraberlik kardeşlik ve eşitlik rejimidir. O, bir fazilet ve vicdan rejimidir; O, ne bir şekil, ne bir kanun ve ne de bir felsefedir. Demokrasi teneffüs edilen bir hava, yaşanılan bir hayat, besliyen ve besleten bir gıdadır. Onda ne efendi ve ne de, uşak vardır. Demokrasi, merasimden ve etiketten, lüks ve unvanlardan nefret eder; O, insanları birbirine düşman yapmaktan başka bir işe yaramıyan ve nihayet halkın büyükleriyle alay etmelerine, ve her kıymetli hareket ve faaliyetten şüphe ederek büyük şahıslara arkadan hakaret ve istihza etmiye yarıyan sahte hürmetlerden de tiksindiren sefil, ibtidaî, formel bağlılık ve dalkavukluklardan uzak bir adalet rejimidir. Demokrasinin verdiği hak, herkesin dilediğini yapması ve aklına geleni söylamesi değildir. Belki her ferdin millet ve yurda faydalı iş ve eser vermesine yardım etmekten ve bu yardımı beklemekten ibarettir.

Cemiyetimizde bunların aksini görenler, hatanın rejimde, parti programlarında değil cemiyetin, ruhsal ve tarihsel bünyesinde olduğunu henüz farketmiyenlerdir. Yoksa, yalnız şeref, saadet ve servetlerini bu toprağa borçlu olan insanlar değil, belki en fakir ve haksızlığa uğramış bir türkün bile yurdumuz için daha büyük yücelikler ve yenilikler istememesine imkân yoktur.

Tenkitçiler kadar da büyüklerimiz ve tekmil millet, yepyeni bir zihniyetin yepyeni bir ahlâk ve cemiyetin doğmasını candan istemektedirler. Terbiyede, devlet teşkilât ve teşebbüslerinde görülen hamlelerin son hedefi, bu zihniyeti gerçek bir demokrasinin en gerçek haklarına ve vazifelerine akıl erdirmiş insanları yetiştirmektir. Aradığımız bu yeni zihniyet, yeni cemiyet yeni dünya medeniyetlerinin gittiği istikamette, büyük milletlerin yurttaşlarına verdiği hakları her ne bahasına olursa olsun kendi yurttaşlarımızda görmekten zevk alan ve yalnız bunun için yaşıyan bir iman olacaktır.

Tekrar soralım, bu mümkün müdür? bunlar hemen istemekle mümkün olabilir mi? muhaliflere nazaran : bireysel bünyelerde bir ilâcın veya serumun yaptığı etgi gibi sosyal bünyelerde de büyük değişiklikler yaratacak etgenler yaratmak mümkündür. Bilhassa milletimiz gibi, sadece şeflerinin gittiği yolda yürümekten zevkalan bir cemiyette aydınlar ve idareciler örnek insanlar haline gelmeyi lütfen kabul ederlerse, gayeye sur'tle ulaşılabilir. İmparatorluk zihniyet ve rejiminden Cumhuriyet rejimine geçişimiz böyle bir hamle ile böyle bir modele bağlanmakla olmuştur.

İşlerin başına gelecek olanlar, o çeşit insanlar olmalı ki, evvelâ kendilerile beraber çalışan insanların saygı ve itimadını kazanmalı ve sonra gençler, o makam ve insanların meziyetine ulaşabilmek için bir tutku hissetmeli ve kültürleriyle karakterlerini o modellere göre ayarlıyabilmelidirler. Aksihalde, her zaman görüldüğü gibi

O

Dallardaki tomurcuk,
Bebeğin tebessümü,
İnsandaki düşünce
Kâinattaki boşluk.

O'nu düşünüyorum,
Ben O'na ereceğim;
Sihirli âleminde,
Tekrar görüneceğim.

İrfan Yangutan

fertler kendi çıkarlarlna bakarlarken gençler de kendilerini himaye edecek olan ve ekserisi ya hırsız veya cahil efendilere uşak olmak için istaj yapmakla ömürlerini geçirirler. Boyun eğmesini bilmiyen namus, haysiyet, bilgi erbabı ise, kirlenmek korkusiyle sığınaklarına çekilir ve tatmin edilemiyen binlerce yurttaş ta rejime ve şahsiyetlere düşman olan kütleler haline gelirler.

Bunun ise hiç bir buhrana tahammülü olmıyan, istikrar ve sükûn istiyen cemiyetimiz için ne büyük bir tehlike yaratabileceğini anlamak zor değildir.

Bereket versin ki, bütün bu ihtimalleri hesabeden Cumhuriyet hükûmeti, bugün biraz daha ve imkân nisbetinde içtimaî inkilâp ve islâhatı genişletmektedir; Matbuatta görülen serbestî bunun en açık delillerinden biridir.

Aradığımız yeni zihniyet ve onun dayandığı cemiyetin ne olduğunu ve ne olması lâzımgeldiğini bu izahlar pek iyi açıklamaktadır sanıyoruz. Bir cemiyetin eksiklerini bilip gösterenler ve bunlara çare aramakta elbirliğile işe koyulanlar, elbette bu toprağın en aziz ve en saygı değer çocuklarıdır.

Samsun ve San Fransisko

Cemil Bilsel

Adları aynı harflerle başlıyan Samsun ile Sanfransiskonun benzerlikleri var: 1- her ikisi de deniz kıyısındadır. 2- her ikisinin çevresi yeşil ve güzeldir; 3- her ikisinin ekonomik gelişimi çok vadedicidir; 4- her ikisi, tarihte büyük bir hareketin başlangıç yeridir. Birbirine benzerlikleri olan iki şehir arasında ben münasebet vasıtası oldum. San Fransisko ticaret odası başkanı, Samsun millet vekiline bu hususta mektup yazdı

Anlatayım :

1- her ikisi deniz kıyısındadır ve kıyısında bulundukları denizin birer incisidir. Samsunun, kıyısında bulunduğu Karadeniz, fırtınalı günlerinde korkunç ve kara, fakat yazın sakin günlerinde büyüleyici bir güzellikle masmavidir. Kumsallarını tatlı kıvrımlariyle yalayışında bir büyünün çekici ahengi vardır. San Fransisko'nun, kenarında bulunduğu Pasifik okyanusu, en sakin günlerinde bile çatık yüzlü, ve boz renkdir. Plâjında güneşlenilir, fakat içine girilmez, soğuk ve tehlikelidir. Denize girmek için yüz mil güneye inmeli. Samsun'un plâjları ise yüzenlerle doludur.

2- Her ikisinin çevresi yeşil ve güzeldir. Samsunun çevresini biliyoruz, San Fransiskonun dört yanını, körfez ve Pasifik boyunca yeşil ormanlar, orman kadar geniş yemiş bahçeleri ve sebze tarlaları kaplamıştır. Ormanların çoğu, beş yüz yıllığa kadar olanını gördüğümüz, yaz kış yeşil, boylu ve endamlı kızıl ağaçlarla [*] doludur. Düzlük yerlerde teknik ile bakılan ve sulanan erik, elma, kaysi, ceviz bahçeleri vardır. Sebze ve çiçek bahçeleri «Gök yolunun» iki yanını ve körfez kenarını süsler. San Fransiskodan çıkan sekiz ayrı yol boyunca iki üç yüz kilometreye kadar gittik. Her yanda en büyük bir itina ile korunan yeşil ormanlar, en büyük dikkatle yetiştirilen yemişlikler ve sebzelikler gördük.

3- Samsun en çok tütünü, San Fransisko altını ve yemişi ile dünyanın her yanına adını duyurmuş ve tanıtmıştır. Fakat her ikisi de daha ekonomik gelişimlerinin başındadırlar. Civarlariyle beraber iki buçuk milyon can yaşatan Sanfiransisko pasifiğin Nevyorku olmak ve hattâ onu geçmek yolundadır. Çünki Pasifik, Nevyorku yaratan atlantikten daha büyük, daha geniş ve zengin illere ileticidir. Nevyorkta bir hekim vatandaşımız, Dr. Safa Karatay ve Bayanı, bir pazar günü Nevyork'un kıyı yolundan geçen otomobilleri saymışlar. Bir saatta 30.000 otomobil geçmiş. Merkez yollarında bu rakam daha da artar. İşte San Fransisko bunu geçme yolundadır. Karadeniz kıyısının en büyük türk şehri olan Samsun da limana kavuştuğu ve iki ırmak arasındaki delta işletildiği gün bu günkünün bir kaç misli önemlenecek ve büyüyecektir.

4- Her ikisi tarihe büyük bir hareke-

[*] Birleşik Amerika Cumhur Başkanı Ruzvelt'in ruhu

Samsun Tarihinde

Önemli Olaylar

(Geçen sayıdan devam)

Kâzım DİLCİMEN

Romalılar Yunan site ve topraklarını türlü bahanelerle ellerine geçirdi. Yunan hâmisi kesilen ve yunanlıların akibeti ile karşı karşıya gelen Pontus devleti de nihayet Romalılarla mücadeleye geçti.

Romalılar çok kuvvetli ordulariyle Pontuslular içinde kendilerine taraftar bulmakta gecikmediler. İleri yürüyüşlerinde ekseriya muzaffer oldular.

Lucullus kumandasındaki kuvvetler Samsuna pek yakın olan Bafrayı kendilerine merkez yaptılar. Pontus hükümetinin bu zamandaki başkenti olan Samsun büyük ve müstahkemdi. Burayı muhasara ettiler; doğudan gelmesi muhtemel yardımı önlemek üzere Yeşilırmak deltasını çiğneyip o zamanın en mühim şehirlerinden biri olan Temiskirayı da sardılar. Zorlu mücadeleler kış mevsimine kadar sürdü. Hükümdar Niksar (Kavira) da bulunuyordu. İmkân buldukça Samsuna yiyecek ve cephane gönderiyor ve ilk fırsatta Samsunu kurtarmak, Romalıları mağlup etmek için önemli bir ordu hazırlıyordu.

Romalılar da boş durmayorlar daima halkı zararlara sokarak hükûmetlerinden ayırmak istiyorlardı. Süvarilerini ekilmiş tarlalardan dolu dizgin koşturarak ekili yerleri tahrip ediyorlar, denizden gelen gemileri yakalıyor, yağma ediyorlar, köyleri yakıyorlar, halkı uzaklara sürüyorlardı. Bafra, Samsun ve Termenin bereketli topraklarını çöle çevirmeğe çalışıyorlardı. Samsun dolaylarının tahribi; onarılmış, büyütülmüş ve güzelliştirilmiş şehrin düşmesini sağlıyabilirdi. Ve bu tahrip sisteminin ergeç sonuc vereceğine ve nasıl olsa Samsun şehrininin ellerine geçeceğine inanıyorlardı.

Mitridatın hazırlanmakta olduğu orduyu yenmek ve Anadolunun diğer yerlerine de el atmak isteğiyle Luculus Samsun şehrinin sarılışına devam etmek üzere Murinayı yerine bıraktı, kendisi büyük ve kuvvetli ordusiyle Niksara yürüdü. Doğuda bulunan Pont cüzlerinden Tibar ve Haldelilerin bulunduğu Giresun, Trabzon ve Gümüşhane taraflarını eline geçirdi. Zile taraflarına çekilen Mitridatın başını veya teslimini akrabası bulunan Erme ni kıralı Tigrandan istedi. Fakat teklifin sonucunu beklemeden Samsuna yöneldi, çünkü Samsun bir türlü düşmiyordu. Bu mukavemet ortadan kaldırılırsa işlerin daha kolay çözüleceğini umuyordu.

Samsunu, Samsunlu general Kalimak müdafaa ediyordu. Kalimak; Romalıların canını sıkacak kadar mahir kurnaz ve cesurdu. Lâkin Roma ordusu da çok kalabalık ve tecrübeli bir ordu idi. Daima zaferden zafere koştukları için tinsel güçleri pek üstün idi. Kalimakın bütün fedakârlıkları ve cesareti en sonunda bitmeğe mahkûmdu. Mitridat mağlup edilmişti.

Savaş içinde Samsun hazinesi gizli bir yere kaldırılmıştı. Kalimak; şehri teslim etmek, gizlenmiş hazinenin yerini göstermek fakat kendi hayatına kıyılmamak şartiyle teslim olmak kararını Roma ordusuna bildirdi.

Roma ordusu şehre girdi. Kalimakın ellerine kelepçe geçirilerek sorguya çekildi. Fakat Kalimak hayatının kurtulmıyacağını hissederek hazinenin yerini söylemekten vazgeçti ve hakikatan Kalimak; hazinelerin hatırı için olsun affedilmiyerek öldürüldü. Şehre giren Roma ordusu, durumdan memnun değildiler. Çünkü şehir teslim olduğu için yağma edilemezdi. Küçük bir yangın şehrin yağmasına sebep olabilirdi. Nihayet yangınlar çıkardılar ve şehri tamamen yağma ve tahrip ettiler. (İ. Ö. 71)

Mitridat, ağu alarak yaşayışına son vermek istediysede vücudu her türlü ağulara alıştırılmış olduğundan ölmedi. Nihayet ricası üzerine generallarından Vityos tarafından öldürüldü. (İ. Ö. 63)

Samsunun Roma idaresine kesin olarak geçmesi, Jül Sezar tarafından Farnas II nin yenilmesiyle mümkün oldu. (İ. Ö. 46)

Samsun; akçiyum savaşından sonra [i. ö. 31] Auğustos tarafından, Bolaman Puntundan ayrılarak cumhuriyetle idare edilir bir şehir haline kondu.

V

Samsun; Ramalılardan Bizanslılara intikal etmiş, diğer Bizans şehirlerinden farksız olarak talihini onun talihi ile birleştirmişti.

Tuğrul Bey Sultan olunca (1040) Selçuk hükûmeti resmen tanınmış oldu. Selçuklular, bütün İranı, Irakı, Azerbaycanı işgal etti. Halifenin düşmanı Arslan Besasirî Arabıstan çöllerinde Selçk kuvvetleri tarafından öldürüldü.

Gürcü kıralı Liparit ve Bizans kuvvetleri doğu Anadoluda mağlup edildi. Doyumluklar arabalarla kafile kafile nakledildi.

Tuğrul Bey, Anadolu işlerine karıştı, orayı da ülkesine eklemek ve bu işe kat'i olarak başlamak üzere Malazgirt şehrini sardı. Kale büyük ve kuvvetli idi. Akhanın feci bir surette şahadeti üzerine muhasaradan vaz geçildi. Şehirleri birer birer açmanın pek pahalıya mal olcağını anlıyan Tuğrul Bey ordusuna ve kumandanlarına şu emri verdi : Anadoluda köyler yakılacak, ekinler tahrip edilecek, rahat ve huzur ortadan kaldırılacak, bu suretle şehirler müşkil duruma sokulduktan

---

tin başlangıç yeri olarak girmişlerdir. Samsun, 19 Mayıs diyarıdır. Bütün memleketi kurtaran millî hareket, Atatürk'ün Samsun'a çıkışıyle başladı ve bu çıkışladır ki Türk orduları Akdenize ulaştı. Bu ulaşış, Millî Şef'in İzmir anıtını açarken çok güzel deyişini ebedileştiren «Akdeniz siyasetinde ve Akdeniz medeniyetinde Türk milletinin lâyık olduğu yüksek mevkii almak hedefini» gerçekleştirmedir. Çıkışı ebedileştiren Samsun anıtı da Akdenize kadar bütün Karadenizde ve Karadeniz siyasetinde Türk milletinin ve egemenliğinin ebedî varlığını göstermedir.

San Fransiskoda birleşmiş milletler şartı elli milletçe görüşüldü ve imzalandı. San Fransisko adı bu suretle tarihe dünyayı kurtaracak hareketin karar yeri olarak karıştı. [Sonu gelecek nushada]

sonra açılmalarına başlanacaktır. Tuğrul Beyin ölümünden sonra yerine kardeşi oğlu Alparslan geçmişti.

Büyük Selçuk Hakanı Alparslan, Anadoludan fazla zengin Mısır kıtasını topraklarına eklemek emelinde idi. Uluslara, boylara, oymaklara haber salınca her taraftan yardımcı kuvvetler geldi Hakanın etrafında toplandı.

Bu kitle yola çıkınca her durakta eklenen kuvvetlerle bir çığ gibi büyüyordu. Devletin Başkenti olan Rey'den sonra Musul, Diyarbakır ve Urfadan geçildi. Halebe varıldı. Halep beyi delişmen bir çacuk gibi idi. Selçuk azâmetinden çekinmedi ve onu küçümsedi. Bu yüzden ordular, bir müddet burada durakladılar. Halp meselesi Selçuk lehine halledildikten sonra henüz bir menzil katetmemişlerdi ki Anadoludan gelen bir haberci Hakana Bizans imparatoru Romanus Diyogenius'un muazzam kuvvetlerle harekete geçtiğini, Kayseriden doğuya yöneldiğini, Afşının İmparatoru daima göz önünde bulundurarak onu takip ettiğini fakat büyük emeller peşinde koşan imparatorun tehlikeler hazırladığı haberini getirdi.

Alparslan; anayurdun muazzam kuvvetlerini alıp onu tehlike içinde bırakarak Mısır bölgesini açmanın lüzumsuz ve zararlı olacağını düşündü orduyu durdurdu. Durum açıklandı büyük ganimetler için yola çıkmış bulunan kabile beylerinden bir kısmı geri dönmeği, anayurda kazançsız bir savaş yapmayı istemediler. Alparslan, heyecanlı ve ateşli hitabelerle kendisine bağladığı kuvvetleri aldı, gelmek istemiyenleri serbest bıraktı ve Romanus Diyogenius'u karşılamak üzere geri döndü. Nihayet Malazgirt ovasında başlıyan savaş, Türklerin galibiyeti, İmparatorun esareti ve Bizansın kesin olarak mağlubiyeti ile bitti. İmparatorun mağlup ve esir olduğu haberi İstanbula çabucak yetişti, yeni imparator, Romanus Diyogenius'un yaptığı musalâhayı tatbik etmediğinden Türkler; Bizansın zafından istifade ile Anadolunun her tarafını bir sel gibi işgal ve istilâya başladı. Zafer ve neticeleri bütün Türk kabileleri tarafından öğrenilince, Alparslanla dönmek istemiyen diğer zümreler de Anadolu fetuhatına karıştılar. Bunlar arasında (Melik Danişmend Gazi) de vardı.

1074 den itibaren Canik fütuhatına başlandı. Türk istilası, Akdeniz, Ege denizi ve Karadeniz kıyılarına varmıştı. 1081 yılında bu istilâ pek tehditkâr bir hal almıştı. 1084 de Danişmend Gazinin arkadaşlarından Kara Tegin Çankırıyı aldıktan sonra Sinobu da almıştı. Diğer arkadaşları Tokat, Komana, Turhal, Amasya, Çorum ve Niksarı ellerine geçirdikten sonra Canik topraklarını açmıya çalışıyorlardı. Bu kısımda faal rol (Sulu) beğde idi. Samsunu sarmış fakat düşüremediği için onun yanında yeni bir kale yaptırmıştı Bu suretle Karadeniz kenarında biri Bizanslıların diğeri Türklerin olmak üzere birbirine bir ok atımı uzakta iki şehir kurulmuş oldu. Bunlardan biri diğerini yok etmek için kurulmuştu, fakat talih bunları neticede dost yaptı.

Türklerin kurduğu bu kale bugün adı unutulmamış olan kale mahallesinden ibaretti. Kalenin duvarları 1870 yılı büyük yangınına kadar duruyordu. Şehrin yeni baştan inşası karşısında o zamanın idarecileri bu kaleyi yıkmakta beis görmediler, mamafih deniz tarafında kala bakayası halâ görülmektedir.

Danişmend toprakları sonradan Selçuklulara intikal ettiğinden Samsun yani Türklerin kurduğu şehir; Kılıçarslan II (1156–1192) zamanında, 1189 dan önce ve her halde 1173 yılında Selçuk toprağına katıldı. Kılıçarslanın oğlu Rükneddin Süleyman Tokat valisi iken Samsun onun idare ettiği şehirler arasında idi.

Kâfir Samsun'u adı verilen (Amisos) da sabayası yarı müstakil bir vali olarak şehri idare ettikten sonra ayni yüz yılda Cenevizliler burayı işgal ettiler. Bu suretle Trabzon Rum imparatorluğunun hududu müslüman Samsuna kadar uzanıyor bundan sonra Cenevizlilerin elinde bulunan Simisos'a (Cenevizliler Amisos'a bu adı vermişlerdi) geliyor daha ötesi ve Sinop yine Trabzon imparatorluğuna bağlı bulunuyordu ki Samsun şehri; Tokat, Amasya, Sivas ve Çorum bölgelerinin Karadenizde iskelesi vazifesini görüyordu.

VI

Samsun'a İç Anadoludan gelen emtea, komşu Simisos tacirleri tarafından satın alınıyor, Ceneviz gemicilerinin Akdeniz şehirlerinden ve sömürgelerinden getirdikleri emtia da Samsun tacirleri tarafından satın alınarak alış veriş yapılıyordu. Bu durum, şehrin genişlemesini intaç etmiş ve hayat şartlarını yükseltmiş bulunuyordu.

1214 ile 1219 yılları arasında Trabzon imparatorluğu hududu Terme'nin daha ötesinden başlardı. Şu halde 30 yıl içinde Türk koridoru bir hayli genişlemişti. Hattâ burası için artık koridor kelimesini kullanmak bile lüzumsuzdur.

Selçuklular 1243 yılında Mogullara mağlup olmuş ve bu tarihten itibaren onların haraçgüzarı haline düşmüş bulunuyordu. Mogullar Anadoluyu bir mekel telekki ettiklerinden daima Anadolu Türkünü emiyorlar emmedikleri zamanda zulüm yapmayı tabii buluyorlardı. Bunun için o devrin bir hatırası neticesidir ki, onları asla kendilerinden saymazlar halbuki onlar yine ayni ırktan yani Türk ırkından bir çok müslüman memur kullanmıştılar. Anadolu, sömürmekle pek fakir bir duruma düştüğü için, Moğullar bu ülkenin menbalarından bizzat istifadeyi ve para temin eden her türlü vasıtayı iyi kullanarak faydalanmayı da düşünmüştüler. Anadolunun ürünlerinden olduğu kadar hayvanat ve madenlerinden istifade ederler, pazar yerlerini de ihmal etmezlerdi. (Sonu var)

KADER

Altın taçmış meğer, mesut olmaksa mukadder
Ya saadet senindir, yahut betbahtlık, kader
Talih oyuncak sanır, insanları elinde,
Kader kötü giderse ızdırap var her demde.

Issız bir dağ başında bir küçücük kulübe
Açlık, sefalet orda hepsi yerli yerinde.
Kulübenin sahibi işte senin meskenin,
İşte budur; hayatta kör talihin, kaderin.

Bakarsınız yalıda bir şato yükseliyor,
Orda çiçekler bile neşe ile gülüyor,
Çünkü mes'ut şatoya peri eli sürülmüş,
Onda kader sadece tebessüme bürünmüş.

Neden Tanrı bizleri müsavi yaratmamış?
Kader bazen saadet, bazen derin azapmış,
Ya saadet gözyaşı, ya gözyaşı saadet,
İşte kader böylece ikisinden ibaret.

Riyakâr insan gibi meçhullere bürünen,
Bazen neşe yaratan, bazen kara görülen,
Bazen karanlık gece, bazen lâtif bir seher.
İşte onun adına sadece «Kader» derler.

Melek Polat

Samsun Ticaret Organları

Vecihi İBAK

Emlâk ve Eytam Bankası

(Geçen sayıdan devam)

Bu müessesenin 18-19 senelik mesaisi ve gördüğü rağbet bankayı kuranlara ne kadar mühim bir ihtiyaca cevap vermiş olduğunu yakinen göstermiştir. Banka ilk faaliyetini yunan istilâsında harap bir halde çıkan İzmir şehrinde, Ankarada mesken buhranını önlemek suretiyle gösterdi. Denebilir ki İzmirin ve Ankaranın muhteşem apartmanları şirin evleri bankanın yardımiyle olmuştur. Bu iki şehrin mesken ihtiyacını gidermek ve bu şehirleri Asya'î durumlarından kurtararak Avrupa'î bir karekter almaları için bankanın milyonlarca liraya varan ikrazatı ve gösterdiği kolaylıklar mühim bir amil olmuştur.

Başlangıçta Ankara, İstanbul ve İzmire faaliyetini teşmil eden banka memleketimizin imara muhtaç her köşesinde çalışmak amacına doğru yürüyerek Bursa, Adana ve nihayet 5 mart 1945 tarihinde İlimizde de Samsun şubesini açmak suretiyle Samsun İli mühim bir ihtiyacını karşılamış bulunmaktadır. Eml. ve Eyt. Bankasının İlimizde faaliyete geçmesi üzerine halkın rağbetile mütenasip olarak işleri günden güne artmış ayrıca vaki talep üzerine bu çalışmalarını İlimizin Çarşamba, Bafra, Alaçam ve Havza gibi müllhakatına da teşmil etmiştir. Bu kasabaların gerek halkına ve gerekse Belediyelerine imar hususunda kıymetli yardımlarını esirgememiştir. Bankanın esas gayesi vatandaşların mesken ihtiyaçlarını gidermek için inşa edecekleri binaların inşa masraflarına yardım etmek, mevcut bina karşılığı ile de halkı murabahacıların elinden kurtarmak, müsait şartlarla, nisbeti az bir faizle ve uzun bir vade ile para ikraz etmektir. Banka kendisine ipotek edilen gayri menkullerin yarı kıymetini inşa edilmekte olan binalarında inşa masraflarının yarı tutarı kadar ikrazatta bulunmaktadır. Verdiği bu parayı 3 ilâ 5 sene gibi uzun bir vade ile ve 6 şar aylık taksitlerle tahsil etmektedir.

Bankanın Samsunda bir şube açmış bulunması ev inşa etmek düşünceleri teşvik etmiş ve bu meyanda bir yapı kooperatifi de kurularak Bankadan temin edeceği büyük miktar kredi ile ortaklarını birer ev sahibi yapmayı imkân dahiline koymuştur. Ancak inşaat malzemesinin bulunmaması fiyatların da pek yüksek olması dolayısiyle bu gibi tasarılar bizzarur normal vaziyetin avdetine bırakılmıştır. Halbuki bu hissedarların menfaatına bir harekettir

İlimizin bir tütün üretim merkezi olduğunu da göz önüne alarak tütün mukabili kredi işlerinede başlamıştır. Bu yolda vaki müracaatların çokluğu bu sahada krediye de ihtiyaç görüldüğünü göstermiştir.

SAMSUN'A METİYE

Kavaktan azmettim indim sahile
Garipler yatağı işi Samsunda
Herkes kısmetini alır caht ile
İşçilerin kaynar aşı Samsunda

Motor kayık deniz üste kaynaşır
Gemilerin etrafına yanaşır
Heybetinden gören gözler kamaşır
Açılır tenbelin işi Samsunda

1919, 19 Mayısta hüneri
Tarih kayıtetmiş meşhur eseri
Dünyaya ün verdi eşsiz askeri
Atatürkün temel taşı Samsunda

Karslı Âşık
Dursun Cevlâni

7. 8. kasım geceleri Halkevi Salonunda yapılan Saz ve millî havalar gecesinden.

ÖZLEM VE HEVES

Bizde Çocuk olsak
Annemizin koynunda,
Kollarımız boynunda,
Her şeyden uzak
Uyusak...

Bizde küçük olsak.
Büyük olmaya heves etsek.
Dertlerimiz tek tek
Ve sadece süreksiz olsa
Haykırsak "sol! sa!!,,
Koşup oynasak,
Coşup kaynasak...
Şimdi hepsi yasak..
Ne yazık yasak!

R. Naci Tanrıkulu

Memleketimizin ve dolayısiyle şehrimizin mesken buhranının giderilmesinde ilimizin modern binalarla süslenmesinde yegâne amil olacak olan Emlâk bankasının Samsun şubesi çalışmalarına hızla devam etmekte ve halktan gördüğü rağbet bankayı bu işlere teşvik etmektedir. Ayni zamanda diğer bankalarımızın yapmakta bulundukları bil'umum banka muamelelerini de çabuk, kolaylık ve emniyetle ifa etmektedir.

Emekli, Dul, Yetimler en| ufak bir ihtiyaçları için gayet ağır şartlarla murabahacılardan borç para almakta ve bu ağır yükün altında ezilmekte idiler. Bunu göz önüne alan hükümetimiz bu hayırlı işi de Emlâk bankasına tevdi etmiş ve banka cüz'i bir faiz mukabilinde Emekli, Dul ve yetimlere 3 aylıkları karşılığı olarak maaşlarını muntazaman tevzi etmektedir. Bundan başka dul ve yetim paraları modern banka tekniğile işletilerek maaş sahipleri için daha verimli bir hale getirilmiştir. Banka bu gibi yetim mevduatına o/o 7,5 gibi gayet yüksek bir faiz vermekte ve ayrıca safi kârındanda bir miktar hisse ayırmaktadır.

Samsun ilinin ticaret alanında değerli bir mevki işgal eden Emlâk ve Eytam bankası bilgili, tecrübeli sayın müdürü Tahsin Akyavaş'ın işçil idaresiyle harp sonrası ekonomisinde daha kıymetli bir mevki işgal ederek ve ilimiz ihtiyaçlarını tamamiyle karşılıyacağına inancımız kuvvetlidir.

Samsun Köyleri

Hüsnü FALAY

Samsun merkez ilcesi, Taflan ve Gaman adlarındaki iki bucağı ile birlikte 82 köyden ibarettir. Bu 82 köyden 47 si 100—500, 30 u 500—1000 ve 5 ide 1000—1500 arasında nüfusları ihtiva etmektedir.

Son genel sayımda toplanan miktara göre bu köylerde 43451 nüfus tesbit edilmiş olup bu yekûna nazaran 940 nüfus sayımında tesbit edilen nüfustan 8000 kadar fazlalık vardır ki; bu rakam 5 sene içinde köylerimizde nüfus artımı bakımından iyi ve velût bir durum göstermektedir.

Köylerimizde Karadeniz kıyıları köylerine has ev dağınıklığı yoktur. Bir kaçı müstesna, genel olarak toplu bir haldedir. Bu istisnaları teşkil eden köylerden yalnız Sinemataş köyünün 19, Düzköyün 16 mahallesi vardır. Bunlara benzer bir iki köyden başkası tamamile toplu bir haldedir.

Mevcut 82 köyden 48 köyün sekenesi kadim ve tamamile yerli halktan ibaret olup geri kalan 34 köy Lozan antlaşmasından sonra mübadeleten gelen muhacirlerin iskânlariyle yeniden tesis ve ihya edilmiş, rumlardan metrûk köylerdir.

Bütün köyler tatlı meyilli hafif sırtlarda kurulu bir durumdadırlar.

Samsun bölgesi tarım bakımından çok müsait ve çeşitli mahsul verir toprağa maliktir. Şehrin doğu kısmına tesadüf eden bir kısım köyler bilhassa (maden) denilen en birinci tütün yeridir. İstihsal maddeleri birinci derecede tütün, sonra sırasiyle mısır ve buğday dır. Her köy kendi ihtiyacını karşılayaeak deeecede sebze yetiştirir.

Denize yakın köyler arazisinde hemen hemen enilmiyen boş saha yok gibidir. Bu köylerde arazi dönüm kıymeti yüksek bulunmasından bu kısım köyler tamamiyle ormandan mahrumdur. Denizden uzaklaştıkça bilhassa Gaman bucağına bağlı Gebi bölgesi köyleriyle Taflan bucağının Güney kısmına tesadüf eden köylerde ormanlık bölgeler mevcuttur.

Köylerde içilecek sular umumiyetle çeşmelerle getirilmiştir. Kuyu adedi pek azdır. Kocadağ, Kadamut, Gürgenliyatak ve Sinemataş köylerinde çok güzel kaynak suları vardır. Evvelleri Samsuna (Park suyu) getirilmezden önce Kocadağ ve Kadamut köylerinden her gün hayvanlarla şehre satılmak için su getirilir ve halk tarafından fıçılar içinde satın alınırdı. Şimdi bu köylerden su gelmemektedir. Kum rahatsızlıkları için çok iyi olduğu söylenen Gürgenliyatak suyu bu hastalıklardan muztarip olanlar için getirilip kullanılmaktadır.

Başlıcaları Bakacık ve Aksu dereleriyle, Mert ve Kürtün ırmakları adlarını taşıyan dere ve ırmaklar, Samsun merkez köylerini batıdan kuzeye doğru keserek denize akarlar. Yaz ve kış kurumadan akan bu ırmak ve çayların takip ettikleri hafif vadiler, değirmenler, sebze ve bostan bahçeleriile süslüdür.

82 köyün 21 inde öğretmenli ve 3 ünde eğitmenli okul vardır. Köy çocukları okumağa pek heveslidirler. Gelecek yıllar için programlı olarak daha bir çok köylerde okul inşaatına başlanacaktır.

Sıhhat durumu itibariyle köylerimiz iyi ve temiz bir durumdadırlar. Köylüler sıhhatlarını korumasını bilir ve itina ederler. Evvelleri Samsun bölgesinde sıtma hastalığı, mevcut bataklıklar yüzünden fazla miktarda idi. Cumhuriyet devrinden beri yapılan sıtma savaşları sonucunda sıtma hastalığı nisbeten çok azalmıştır. Belli başlı geçici hastalıklarda köylerimizde pek azdır

Halen köylerde faaliyet halinde, tahsisatı sağlık ve sosyal Yardım Bakanlığından ödenen 6 ebe vardır. Bunlar merkez köylerine bölge bölge ayrılmışlardır. Her bölgeye ayrılan ebe, o bölgeye bağlı köylerin doğumlarını sıhhi bir durumda temin eder.

Köylerde yapılacak ebe ve sıhhat memurları evleri için 945 yılı köy bütçelerine 15900 lira tahsisat konulmuştur. Bunlar ziraat bankasındaki açılan hesaba yatırılmıştır. Gelecek yıllar bütçelerine bu iş için yine bir miktar tahsisat konularak köylerde yapılacak bu binaların yakın bir gelecekte başarılmasına gayret edilmiştir.

***

Samsun merkez kazasına bağlı köyler

Köyün adı	nüfusu kadın	nüfusu erkek	hane adedi	U. nüfus yekûnu
Asarağaç	275	315	125	588
Andırya	255	223	76	478
Aşağıçinik	579	639	200	1218
Avdan	66	84	24	150
Ahulu	235	127	49	362
Alanos	252	283	90	525
Aksu	337	289	66	626
Afanlı	153	146	40	299
Akalan	326	291	100	611
Alibeyli	207	273	58	580
Badırlı	154	172	53	336
Balaç	328	261	80	589
Beypınar	61	66	21	127
Büyükoyumca	358	398	110	656
Cinekçifliği	114	103	50	217
Çırakman	331	321	96	625
Çınaralan	249	197	52	446
Çatalarmut	131	537	49	268
Çivril	175	202	66	307
Çorak	215	180	58	395
Çandır	58	43	18	101
Çanakçı	46	53	20	99
Çobanlı	57	47	20	104
Çatmaoluk	108	136	70	244
Devgiriş	359	381	109	734
Düvecik	102	147	70	249
Dereler	354	386	180	740
Demirci	177	164	45	341
Derecik	242	261	68	503
Güney	153	129	59	282
Gerçeme	126	167	36	293
Gürgendağ	131	142	34	273
Güdeli	82	98	17	180
Hacıismail	146	183	54	347
İlyasköy	171	163	63	334
Köseli	152	95	60	247
Kulacadağ	132	114	118	246
Karaoyumca	104	126	50	230
Koymat	203	180	62	383
Kamalos	339	310	100	649
Kesili	96	93	25	189
Kadamut	373	321	110	695
Kapaklı	150	145	49	295
Kızıloğlak	60	71	49	131
Kozlu	169	207	96	376
Kuşçulu	147	111	60	258
Kavacık	96	96	30	182
Kıran	139	145	55	284
Kalkancı	101	95	25	196

Köyün adı	nüfusu kadın	nüfusu erkek	hane adedi	U. nüfus yekûnu
Mamados	249	276	50	525
Mevrek	157	131	53	288
Olyas	92	117	25	209
Ökse	343	345	130	688
Papasköy	214	191	97	405
Sarışık	78	71	20	149
Tekeköy	960	855	186	1815
Teknepınar	199	192	70	391
Tepecik	137	142	53	279
Uzgur	121	137	53	257
Yukarıçinik	413	301	96	714
Gaman nahiyesine bağlı köyler				
Başalan	280	293	90	573
Demircisu	139	174	30	313
Gebi Teke	282	308	96	590
Gölalan	318	258	00	571
Gebi Güdekli	220	202	57	422
Karaperçin	152	201	45	353

Köyün adı	nüfusu kadın	nüfusu erkek	hane adedi	nüfus U. yekûn
Sarıbıyık	205	233	60	438
Sinemataş	607	577	123	1184
Tuzaklı	202	194	90	456
Uluçayır	200	223	00	423
Yaylâ	297	305	106	502
Taflan nahiyesine bağlı köyler				
Canikli	216	231	70	447
Çakırlar	123	139	35	262
Dağköy	401	354	116	755
Düzköy	477	443	86	920
Dereköy	280	303	80	583
Karakavuk	543	535	160	1078
Kurukökçe	178	183	50	361
Karagöl	262	219	26	481
Kertme	153	186	60	339
Müzmüllü	200	169	40	369
Taflan	237	275	96	510

Halkevimizin köy gezilerinden bir hatıra

Sıtma ve Samsun

Dr. Mazhar Ülgen

Sıtma, dünyada en çok tesadüf edilen, evler yıkan, ocakları söndüren, mamureleri harabezare çeviren zalim bir hastalıktır.

Sıtma, büyüklere nisbetle çocuklarda, siyahlara nisbetle beyazlarda daha çok tesadif edilen, her sene milyonlarca insanı öldüren bir hastalıktır.

Sıtmanın tarihçesinden bahsedelim :

1805 de Fransanın Bordo şehri civarında Şartroz bataklıkları kurutulduğu zaman 12000 kişi sıtmaya yakalanmış bunlardan (3000) i ölmüştür. 1809 da İngilizler Fransızların Anvers şehrinde donanmasını ele geçirmek için 400 parça gemi ile İskot üzerine 44.000 kişi sevk ettiği zaman keyfiyeti Şönbürnde bulunan Napolyon' a haber verdiler. Napolyon düşmanı bataklık araziye çekmelerini emretti ve bu sayede 44000 askerden 27000 i sıtmaya yakalanarak telef oldu.

Panama kanalının açılması bir Fransız şirketine verilmişti. Kanal açılmıya başlandığı zamau birdenbire bir sıtma salgını başladı ve kanal açma hareketi durdu. Bu vaziyet karşısında kanal açma imtiyazını Amerikalılar ellerine aldılar, fakat; her şeyden evvel amelenin başına bir diktatör doktor geçirdiler. Sıtmadan korunma için lâzımgelen tedbirler alındığı gibi tedaviyede büyük ehemmiyet verildi ve bu sayede kanalı açmıya muvaffak oldular.

Süveyş kanalı açılırken de ayni hal vukubulmuştu. Kanalı açmıya memur edilen Ferdinand de Lesps, kanal yakında İsmailiye şehrini tesis etti ve Nilden buraya bir kanal vasıtasiyle su getirtti. Nüfus çoğalınca 1877 de büyük kanal açıldı, kanaldan etrafa taşan suların meydana getirdiği gölcükler ve birikintiler yüzünden sıtma salgını başladı. Bu yüzden halkın büyük bir kısmı hicrete mecbur oldu. Bu işi tetkike memur edilen Dr. Pressa her şeyden evvel bataklıkların kurutulmasını ve halka kinin dğıtılmasını tasviye etti. 1903 de bataklıklar kurutuldu ve bu sayede sıtmanın önüne geçilmiş oldu. Bütün tedbirlere rağmen sıtmadan her sene Hindistanda milyonlarca insan telef olmaktadır. Yalnız Samsunda 943 de defin ruhsatiyesi verilmek suretiyle 76 kişinin sıtmadan öldüğü tesbit edilmiştir.

Bir kaç müşahede :

926 da Samsun havalisinde sıtma tetkikatına memur edilen Prf. Martini Karadeniz otelinde müsafir edilmişti. O zaman şehir halkı sarniç suyu ile Mert ırmağından gelen akar suyu kullanmakta idiler. Profösöre getirilen bir sürahi su içinde sıtma yapan sivrisinek sürfesi görüldü. Yapılan tahkikat ve tetkikatta çatı arasındaki su haznesinde daha yüzlerce sürfelerin mevcudiyeti tesbit edildi.

922 de Kayseride bulunduğum zaman Kayseri, Develi ve İncesu arasında Sultan sazlığı bataklığı civarındaki köylerde tetkikat yaptım. Anbar köyünde o/o 96 dalaklı buldum. Kuşçu köyünde sıtma yüzünden tarlalarda çalışacak insan kalmadığı için Avanostan amele getirilmiş olduğunu teessürle gördüm. Soysallı zadenin Soysallı köyündeki harabelerde baykuşlar ötüyordu. Tetkikatın neticesini bir raporla Sağlık Bakanlığına arzettim ve Kayseride mücadele teşkilâtının kurulmasına sebep oldum.

Padişahlar devrinde halkımızın sıhhatı ihmal edilmişti. Her sene yalnız sıtmadan binlerce telefat veriyorduk, Hükümet alâkadar olmıyordu. Cumhuriyet hükümeti idareyi ele aldıktan sonra yurdun bir çok yerlerinde sıtma mücadele teşkilâtı vücuda getirdi. Bu teşkilâtı köylere kadar sokmak suretiyle sıtmanın vücuda getirdiği tahribatı önlemiye çalışıyor ve çok iyi neticeler elde ediliyor.

Ben burada yalnız Samsun şehrini sıtmadan kurtarmak için yapılması lâzımgelen işleri tasviye etmek istiyorum: Vilâyet namına yapılacak işleri mücadele teşkilâtına bırakıyorum.

1 — Sayısı 130 u geçen bostan kuyularını kapamak, bostanlara şehir menba suyu vermek lâzımdır. Mazotaja ve alınan tedbirlere rağmen bu geniş su birikintileri birer sivrisinek üreme yatağıdır. Bunlar kapatılırsa bostan sahipleri menba suyunu israf edemezler ve birikintiye meydan veremezler.

2 — Dağlardan sızan suları nakleden bokludere gibi derecikleri birer beton kanal içine almalıdır.

3 — Bostanlarda su çukurlarını menetmelidir. Tütün sulamak için tarla sahipleri kapalı birer varil, fıçı, bidon ve saire kullanmalıdırlar.

4 — Fener cihetinde deniz seviyesinden aşağı olan yerleri doldurmalı ve karaburun sırtlarından gelen sızıntıları kanallarla ve mümkün değilse motorpomplarla denize dökmelidir.

5 — Evlerdeki kuyulara birer tulumba kurmalı ve kuyu ağızlarını betonla sıvatmalıdır.

6 — Mert ırmağı etrafında ve tngla ocakları civarındaki suları birer mazbut kanal içine almalıdır. Mertırmağının etrafını birikinti ve sızıntı yapmıyacak bir hale getirmelidir.

7 — Bütün bu işler için özel bütçe veya belediye bütçesinin yetmiyeceği malûmdur. Bu işleri başarmak için iki sene [küçük say mükellefiyeti] tatbik etmek gereklidir.

8 — Sıtma menbalarının daimî olarak aranması, kontrol edilmesi ve icab eden islâhatın yapılması için belediyeye bağlı bir de teşkilât vücuda getirmelidir.

ÖNDÜL

Mustafa Ülgen
Beden Terbiyesi Öğretmeni

Eylûl 1945 Büyüklü yolundayız. Güneş dağların ardına yaslanmak üzere. Kıvrana kıvrana yükselen yol, karanlıklara karışan uzak bir geçmişte Karadenizin köpüklü dalgalariyle döğülen, dağ eteklerini takip ediyor. Arkamızda, birbirini kovalıyan beyaz dalgaların serin senfonisile mest, mas mavi mısır denizi : delta... Sanki enginden geçen bayaz yelkenlilerin bir zamanlar üzerinden dümen kırdıklarını düşünür gibi..

Geçmiş günlerin hayaliyle oyalanırken yolu almışız. Daha köye girerken insanın içine ferahlık doluyor. Sağda yolun kıyısında, köyden hayırsever birinin yaptırdığı taştan şirin bir köprücük, onun yanında, pırıl pırıl yalağa dökülen sebile içe serinlik veren zarif bir çeşme; yapıcı ve onarıcı güzel geleneklerini unutmıyan bir köyde konuklıyacağımızı müjdeliyor.

***

Köyün üst yanındaki dağdan iniyoruz. Peder önden atını sürüp ilerlediği için, konukladığımız evin konuşkan sahibiyle geride kaldık. Hafif hafif esen ruzgâr çoka şağılarda ve uzakta köpüren denizin serin nefeslerini yüzümüze üfliyor. 35 kilometre uzakta, yeşil mısır ve ağaç denizi içinden, Çarşamba aşina bir yüzle gülümsiyor. Havada, rakımda ve manzarada, insanın ruhunu kaplıyan hazan ürpermesi var. Gün görmüş, topal Osman'la garp cephesinde çakmak çalmış Dursun ağa uzak yakın, hayatının hikâyesini anlatıyor. Bu dağlarda, Kuvayı Milliyecileriden aldığı cephane ile teçhiz ettiği köy delikanlıları ve «avrat namus» yüzünden dağa çıkıp eşkiya olmuş Soytarıoğlu ile birlikte, Pontus çeteleriyle nasıl savaştığımı, Soytarıoğlunun mertlik ve kahramanlığını destanlandırıyor. Gençliğimde bir çok hikâyelerini dinlediğim bu adamın hayatının bu kısmını da öğrendiğim zaman köyün üst mahallesine inmiştik. Dursun ağa tepeler üzerinde, mahalle mahalle kurulmuş olan köy hakkında bana bilgi veriyor ve uzakta derenin kıyısındaki büyük binayı göstererek; «işte bu yıl çocuklarımızın taşınacağı yeni okul. Eskisi de fena değildi ama köye lâyık olsun diye yaptırdık. Aşağı inince oradan geçer görürüz. Yanında Atatürk'ün anıtı da var. » diyor, Köyün yukarı mahallelerine girdik. Dursun ağaya avludaki semiz ve boylu öküzleri göstererek : bunlar « Öndüle hazırlanmış gibi diyorum. Alay edip etmediğimi anlamak ister gibi yüzüme bakıyor; yarasına dokunmuş eski hatıralarını canlandırmış olacağım. Uzun bir söze başlangıcın duraklamasını yüzünden seziyorum: «bunlar öndüle koşulur mu? öküz mü bunlar! ey gidi günler! Eskiden köylerde hayvan merakı vardı. Atın iyisini, öküzün yiğidini beslemek, varlık sahibi kişilerin meraki idi. Köylü gerekirse, kendi boğazından keser, öndül öküzüne yedirir-

di. Ün kazanmış bir öküz, meraklıları tarafından 8—15 altına alınırdı. Bu para o zaman bir sermaye idi. Şimdi o güzel gelenekler kalktı. Öndül, genel olarak, odun imesi sırtında yapılır. Güze raslıyan bu mevsim hayvanların en bakımlı, semiz ve idmanlı oldukları zamandır. Düğünlerde de öndül yapıldığı olurdu. Musabakayı kazanan, öndül yapanın zenginliğinin derecesine, getirilen odunun miktarına hattâ öndül kazananın itibarına göre at, tay, boğa, koç vs. verilirdi. Öndülü kazanan bu hediyeyi arabasının arkasına bağlıyarak köyüne götürürdü. Eskiden öndül yalnız manda öküzlerile yapılırdı. Yedi kağnı arka arkaya bağlanır, her arabanın mazısına iki küskü geçirilir, öküzler yedi hamle [yedi çıkış] yaparlar, aldıkları mesafeyi bildiren varış noktasına bir kazık çakılır ve bu müsabaka sonunda kimin mesafesi faz la ise öndülü o kazanmış olurdu. Yedi hamleli bu müsabaka şekli, artık kullanılmıyan, eski bir usuldür. Son zamanlarda, hamle yerine, belirli bir zaman konulmuştu. Manda öküzleri için araba sayısı yedi ve müddet yarım saattı. Sığır öküzlerinin öndülünde beş araba koşulur. Arabalarda ikişerden on güskü vardır. [Güsküler arabanın mazısının dönmemesini sağlar.] müddet on beş dakikadır.

Öndül köylülerimizin hayvana karşı sevgi ve alâkalarını artıran ve iyi hayvan besleme merakını uyandıran güzel bir gelenekti. Ne yazık ki, bir anlayışsızlık yüzünden olacak, hayvanlara eziyet edildiği bahanesile bu faydalı gelenek söndürülmüştür. Görüştüğüm köylülerin bir çoğu bu yüzden, hayvan

YOLCULUK

Sevdası aklını başından alır
Mecnunu sahraya düşürmüş..
Bağrı Leylâ diye yanıp kavrulur,
Dağlar hasretinden sanki yürümüş

Gözyaşı dökermiş bir su! diyerek
Sararmış kalbini derinden sızı,
Derdiyle solarmış gün eriyerek;
Ağlarmış çöllerin ayı, yıldızı..

Gelir Leylânın ölüm haberi,
Bulutlar kararır, sema alçalır,
Benliği sarsılır, ruhu bunalır
Giderek kabrine yığılır, kalır;
Bu hali seyreden bir garip bülbül
Etrafı kanlara büründürürmüş...

Yürü, git yolunda, yoksa nasibin
Fıratım! aşk sende yaşıyan bir kin,
Dudağı kuruyan canlara bu din;
Ufukta bir pınar göründürürmüş.

M. Şükrü Fırat

merakının köylerden git gide kalktığını acınarak söylemişlerdir. Köylüyü bir araya toplıyan, onun çalışma ve yaşama isteğini artırıp tatlılaştıran güreş, cirit, Beyge, kök-böri.. gibi hayat kaynaklarını yeniden canlandırmak köy kalkınmasının yollarından biri olmalıdır.

Havza Köylerinde
Düğün ve Nişan Törenleri

Münir Bulgurcuoğlu

Köylerimizde nişan âdetleri : her hangi bir delikanlıyı evermek istiyen ana, baba pek tabii olarak günlerce düşünür, taşınır, en nihayet birisine göz dikerler. Bütün bu dikkat ve düşünüş, seçilen kızın zengin olması ve biraz da hatırlı bir yere mensup bulunması hususlarına inhisar eder. Ahlâk, tabiat; bir zevci mesut edebilmek kabiliyeti, ikinci derecede aranılacak ve düşünülecek şeylerdir. Ana ve babanın aradığı muti ve hürmetkâr bir işçidir. Başka gözlerin, başka hislerin beğendiği ve seçtiği böyle bir kızla köy delikanlısı ister istemez evlenmiye mecbur tutuluyor. Ana ve babanın oğullarına zevce olarak değil, kendilerine bir gelin, bir hizmetçi olarak beğendikleri kızın ebeveynine gizli bir vasıta ile « kızlarına talip olduklarını, eğer muvafakat edeceklerse meydana çıkacaklarını,, söylerler. Muvaffakat olmazsa bittabi bunu Allahdan başka kimse bilmiyecek. Çünki başka nasibinin pişecek aşına su katmak gibi bir iş olması mümkündür. Muvafakat hasıl olmuşsa, (Ne yapalım, Allah yazmış ise olur bir iki gün düşünelim) cevabı alınır. Bir kaç gün sonra kız babası ile oğlan babası pazarlığa başlar. 1000 liradan, başlıyarak 800 liradan 500 liraya inen kız babasına, beri taraftan 200 liradan, başlıyarak 400 liraya kadr çıkan oğlan babası mukabele eder. Nihayet tarafeyn arasında bir uyuşma hasıl olur ve pazarlık biter.

Bundan başka ileriden beri âdet olarak verilen yüzük, kemer, küpe, beşibirlik, elbise, kundura vesaire vesaire hepisi burada kesilir. Badema (şerbet içme merasimi başlar. Şerbet içilecek gün de evvelce kararlaştırılır. Kız ve oğlan tarafları kendilerine mensup olan konu, komşu, hısım akraba hepsini okurlar. (Okumak dâvet etmek demektir.) Dâvetliler kız evine tamamen birikince toplantıda bulunanlardan birisi ayağa kalkarak (Ey cemaat! hitabiyle başlıyan bir mukaddemeden sonra (Allahın emri, Peygamberimizin sünneti, İmamı azamin mezhebi üzerine filan ağanın oğluna filan ağanın kızı . . . . . Hanımı münasip gördük siz ne diyorsunuz ?) der orada bulunanlar ise, Allah mübarek etsin temenniyatında bulunurlar. Bu suretle dini merasim ifa edildikten sonra, geniş bir tepsi üzerine dizilmiş şerbet bardakları toplantıda bulunanlara tevzi ve ikram edilir. Birçok zamanlarda şerbeti müteakip nikâh ta kıyılmaktadır. Nikâhta kayde değer bir merasim yoktur. Köylümüz hem dini nikâhlarını ve hem de resmî nikâhlarını icra ettirirler.

Erkekler nişan yerini terk ettikten sonra, kadınlar işgal ederler. Onlar da aynı tertiple dâvet edilmişlerdir. Burada ileridenberi kökleşmiş olarak de-

vam edegelmekte olan bir âdet varsa oda : köy düğünlerinde kendisinden her ne suretle olursa olsun bir fikir, bir muvafakat almağa lüzum görülmiyen gelini süslerler, kaşlarına (rastik) gözlerine (sürme) çekerler. İnce bir grap, yahut ipek bir tül ile yüzünü örterler. Ve odanın bir köşesine dikiltirler. Bu sırada nişan yüzüğü takılır. Artık her taraftan köy kadınları (Allah senin yavruna da nasip etsin ..) (Ne kadar da yakıştı, darısı seninkilere) (Ah. . Rahmetli annesi görmeli idi . .) (Allah başa kadar çıkarsın) gibi birçok sözler muhtelif gruplardan birbirlerine söylenir. Kadınlara da şerbet dağıtılarak merasime nihayet verilir.

Düğün köylerde ve kasabada başka başkadır. Daha evvel köylerimizde (konaklı düğün) (yarım konaklı) ve âdi düğün vardı. Konaklı düğünler çok büyük masraflara baliğ olduğu için men'i israfat kanunu buna müsaade etmemektedir. Umumî vaziyet dolayısiyle harp seneleri içinde konaklı düğünlea hemen hemen kalkmış demektir Şimdi köylerimizde âdi düğünler hüküm sürmektedir. Yalnız hali vakti yerinde olan bazı düğün sahipleri gelen davetlileri eğlendirmek için bir de pehlivan güreşi tertip ederler. Bu da son zamanlarda pek nadir görülmektedir.

Düğün haftasının başı olan cumartesi günü köy muhutini inleten bir kaç davul, zurna düğüne başlandığını ilân eder. Artık köyde büyük bir faaliyet başlar. Düğünde yenilecek çörekler, ekmekler pişirilir, hazırlatılır.

Geceleri delikanlılar (zamah yeri) dedikleri bir harmana birikirler. Harmanın ortasına (maşalama) tabir edilen ve iki üç metre uzunluğunda bir ağacın üzerine iliştirilmiş ve içi (çıra) ile doldurulmuş bir saçtan ibaret olan (maşale) yi dikerler. Bundan akan ve akseden titrek ve dalgalı ziyalar altında, zurnanın ahengine uyan bir ayakla (sin sin) denilen eski bir oyunu oynarlar. Bu oyun [Horanın bir aynı] dır.

Düğünün sonlarına tesadüf eden çarşamba günü, merasimle güveyiye yeni elbiselerini geydirirler. Bunu müteakip güveyi orada bulunanlardan büyüklerin ellerini öper , akranı ile de kucaklaşır, kasaba yakın ise hamama, değilse civar bir köyün bir [yunak] yerine gidilir. Hamama gidilirken köyün büyük, küçük tekmil erkekleri iştirak ettiklerinden, oldukça şayanı dikkat bir alay hasıl olur. Hamamdan yahut yunaktan aynı alayla avdet eden güveyi doğruca babasının bulunacağı evin önüne getirilir. Bu sırada delikanlının babası, anası, kardeşleri, amuca, dayıları, halaları ileridenberi âdet olduğu veçhile güveyiye bir şey bağışlarlar. Bu bağışlanan mallar, koca öküzden, çukur tarladan, arpalıktan, samanlıktan başlıyan tosun, tay, kazan gibi bir takım şeylerdir.

Bundan sonra [kına alma] merasimi başlar. Gece tekmil köy delikanlıları toplu bir halde önlerinde davul ve zurna olarak gelin evine giderler. Evin önünde çalgıcılar oynak bir fasıl yapar ve delikanlılar [halay] oynarlar. Kız evinin önünde millî halay oyunu bir müddet devam eder. Fasıl bitince, evin kapısından uzanan kına tepsisini alırlar. Kına tepsisi içinde Leblebi ve kuru üzüm, bir kaç çörek ortasına konulmuş dört mumun, sönük ve titrek ziyası altında sıkışmış bir kına tabağından ibarettir. Gelin evinden bu tertiple alınan kına, aynı alayla güveyinin bulunduğu odaya getirirler. Burada kına tabağından bir parça yuğrulmuş kına alırlar ve güveyinin parmağına yakarlar.

Ertesi yani Perşembe günü, düğünün sonudur. Yukarıda arzettiğimiz gibi, hali vakti yerinde zengin olan düğün sahipleri, düğünün neşeli geçmesinin temini için bir pehlivan güreşi tertip ederler. Bu güreş büyük bir harmanın ortasında yapılır. Gelen misafirler için harmanın etrafına yastık, şilte serilerek buralara oturmak suretiyle güreşi seyrederler. Güreşler (ayak) ve (deste) denilen acemi pehlivanların ikişer ikişer tutuşmalarile başlar. Her yenen bir miktar bahşiş alır. Güreş devam ederken davul ve zurnacılar, sırf güreşe mahsus bir hava çalarlar. (Ayak) ve (Deste) lerden sonra sahayı (Orta) pehlivanlar işgal ederler. İkişer pehlivan yenmiş olanlardan ikisi birbirile tutuşurlar. Galibiyeti kim temin ederse, ortaya ait ikramiyeyi o alır. Beraber kalırlarsa ikramiye iki müsavi kısma ayrılır. En sonra (Baş) pehlivanlar ortaya çıkarlar. Güreşin en heyecanlı safhası burada başlar. Baş pehlivanların güreşi biraz uzun sürer. Nihayet bu pehlivanlardan hangisi yenerse, Baş pehlivan ikramiyesi ona verilir. Baş pehlivanlarımızın ikramiye almak hatırından geçmez. Düşündüğü, yegane istediği şey, hasmına karşı galip çıkmaktır. Pehlivanlar umumiyetle Kisbet giyerler.

Bundan sonra (gelin alma) merasimi başlar. Tekmil köy halkı atlı, yaya bir kalabalığın iştirakile bir alay tertip edilir, önlerinde millî çalgılarla gelin evine varılır. Eğer gelin civar köylerden birisinden gelecekse bu alay oraya kadar yürümesini uzatır. Düğüncüleri kız evine mensup konu komşu karşılıyarak kadınları gelinin olduğu eve alırlar. Erkekleri de münasip odalara yerleştirirler. Burada bir müddet istirahattan sonra, bir sürü hıçkırıkların, göz yaşlarının takip ettiği gelini alırlar ve orada bulunan bir ata veyahut açık kapalı bir arabaya bindirerek, alay bu tertiple güveyinin evinin önüne avdet eder. Gelin hanım attan inerken kuru üzüm ve leblebi dolu bir tabak başından aşağı serpilir. Köylerde bir usul ittihaz ettikleri üzere, zavallı gelin azıcık olsun dinlenmeden gelin odasının bir köşesinde ayak üstü dikeltilir. Bu zavallı kız duvak altındaki solgun çehresinin daha sarardığını, iki pınar lülesine dönmüş gözlerinin daha çok şiştiğini bittabii anlıyamaz. Son gece (güvei önü) tabir edilen bir sofra, yeni karı, kocanın önüne bırakılır. Zaten büyük bir heyecanın altında titreyen bu yeni evliler sofradan ikişer lokma almak imkânını bulamazlar.

Çerkes düğünleri : bu düğünler hakkında tafsilatlı olarak tesbit ettiğim notların zayi olması doloyısiyle, bu hususta pek fazla malumat veremiyeceğim. Şu kadar ki : Havzada yapılan Çerkez düğünleri çok sade ve içtimaîdir. Masraflı olmaması için ekseriya delikanlılar, yaşı müsaitse alacağı kızı kaçırırlar. Bu Çerkezlerce kabul edilmiş bir âdet olduğu için, kimse tayip ve takip etmez. Çerkes düğünlerinde bekâr kız ve oğlanların bir arada oynaması çok cazip bir manzara teşkil eder. Çerkezlerin bu millî danslarını (Muzika) dedikleri körüklü ve ufak bir çalgı ile, iki tahtanın birbirine vurulmasından çıkan sade bir ahenk teşkil eder. Çerkez düğünleri ekseriya zifaf-

dan bir iki gün sonra da yapılır. Ve delikanlının hısım, akrabası ne kadar çok ise, düğün o kadar uzar. Çünkü zevcin şerefine bütün akrabanın birer gece eğlence tertip etmemeleri, millî âdetlere bir hürmetsizliktir !.. Çerkezlerde bazı âdetler varsa: Bunlarda pek üzücüdür. Meselâ gelin zifafdan sonra bir hafta olduğu yerden dışarı çıkmaz, zevç te evine kimseye görünmeksizin gizli girmeğe ve sessizce odasına geçmeğe mecburdur. Erkek, baba ve validesinin oturduğu yerde karısı ile ne oturur, ve ne de konuşur. Hattâ çocuğunu bile sevemez.

Kürt düğünleri: Kürt düğünlerinde calibi dikkat bir hususiyet yoktur. Türklerdeki âdet bunlarda da aynen caridir.

Tatar düğünlerine gelince : Tatarların düğünleri çok içtimaî ve terbiyevidir. Delikanlıların meclisleri cidden bir inzibat altındadır. (Kart ağası) namını verdikleri sofra reisi, (Sağ beyi), (Sol beyi), (Ayak beyi) namı ile üç muavine maliktir. Kırk elli delikanlı bu reislerin idare ettiği bir işret sofrasında, sabahlara kadar eğlenir, güler, zevk eder de çıt olmaz. Sigara içerken, kadeh alırken, dışarı çıkarken, oynama isterken (Kart ağa) sından mutlaka mezuniyet almalıdır. Kart ağası istenilen mezuniyeti verir ve kimsenin talebini redetmez.

Tatarların, evlenecek olan delikanlının bütçesi dar ve fakir ise şöyle güzel bir âdetleri vardır ki onu da şuracıkta kaydetmeden geçemiyeceğim: Meselâ bir delikanlı evleniyor, fakat bütçesi çok dardır. Delikanlılar önce aralarında bir âlem tertip ederler. Buna da (Kadek nakışlama) namı verilir. Delikanlılar sofra etrafına toplandıktan sonra Kart ağası, ilk kadehi güveyinin şerefine içmek istediğini bildirerek bunun için münasip bir para bırakır. Kadehler boşaldıkça etraftan gelen bahşişlerle paralar da artar. Bir zaman gelir ki arkadaşlarının bu fakir delikanlıya tertip ettikleri bu usulün mahsulü olan epeyce bir para, evlenen delikanlının bütün düğün masraflarını temin etmiş olur.

Köylülerimiz bir törende

1924 Samsun'a İkinci Gelişleri

BEŞ ŞEREFLİ GÜN

(Geçen sayıdan devam)

Ş. Alışık

Arkadaşlar, ben ve benim gibi bir çok vatandaşlar, kardeşler, bundan beş buçuk sene evvel vatanı vicdanen, millet, ümitsiz felâkete düştüğü zaman muvazzaf oldukları, namusen, haysiyeten mükellef bulundukları vazifeyi yapmak mevkiinde kaldılar. Bunu bittabi yapacaklardı. Yapmaları mecburi idi, vicdani idi, insani idi, namusu millî icabı idi, ben bu mukaddes esasların haricinde hareket edebilir miydim?

Efendiler, elbette edemezdim. Türk milletinin hakiki hiç bir ferdi bu icabatın haricinde hareket edemezdi.

Ben elbette bu elim manzara karşısında vicdanımın emirlerine muhalif, namusu millimizin hilâfında hareket edemezdim. Mesup olmakla müftehir bulunduğum yüksek heyeti içtimaiyenin yüksek haysiyetine elbette münafi hareket edemezdim.

Bence mensubiyetiyle müftehir bulunduğum milletin hiç bir ferdi bu icabi namustan aslâ inhiraf etmemiştir. Eğer bundan müstesna gösterilenler yarsa emin olunuz aziz, namuskâr vatandaşlar, onların kalb ve vicdanı, milletimizin müşterek vicdanı nezihinden hiç ilham alamamış kapkara sefil vicdanlardır. Efendiler, bizim milletimiz, derin büyük, bir maziye maliktir.

Milletimizin hayatı asarını düşünelim. Bu düşünce bizi elbette altı yedi asırlık Selçuk Türklüğüne ve ondan evvel bu devirlerin her birine muadil olan ne büyük Türk devirlerine kavuşturur. Bütün bu edvarda dikkat buyurunuz, Türk kendi ruhunu, benliğini, hayatını unutmuş, nereden geldiği belirsiz bir takım rüesanın şuursuz vasıtası olmak mevkine düşmüştür.

Türk milleti kendi benliğini, kendi dimağını, kendi ruhunu unutur gibi olmuş ve bütün mevcudiyetile her hangi bir maksada neticesi rezilet olan, esaret olan fisebilillâh köle olmıya müncer olan hakir bir hedefe sürüklenmiştir. Millet maateessüf bu gaflet halini çok idame etti. Bu yüzden her türlü sefaletlerden ve mahkûmiyetlerden kendini kurtaramadı. Bütün bu tebaiyetleri, aldığı gayri millî terbiyenin icabatı olduğunu fark etmeksizin muhkem bir terbiyenin eseri olduğu kanaatiyle tatbik ediyordu.

Esası tertip, hedefi tertip, mahiyeti tertip ne büyüktür. Bu hususta istikamet yanlış ise ve koskoca bir millet emniyet ve itimat ettiği kitaplardan, mukaddes kitaplardan istişhap ederek rehber olduklarını iddia edenlerin sözlerine inanarak yürürse bu yürüyüş istikameti kendilerini mahv, ve izmihlâle düşürürse kabahat bu istikameti takip eden nezih, fedakâr ve rehberlerine itimat eden zavallı halktan ziyade rehberlere ait değil midir? Efendiler: Söz söyliyen arkadaşlarımızdan biri bana nereden ilham ve kuvvet aldığımı sordu bu suale kısa bir

cevap vermek isterim; diyebilirim ki bugünkü intibahı düne, maziye medyunuz. Her halde babalarımızın, analarımızın, mürebbilerimizin, ruh ve dimağlarımızın inkişafında feyizli tesiri vardır. Gerçi biz, belki burada bulunanların kâffesi dünyaya geldiğimiz zaman bu topraklar üzerinde yaşıyanlarla beraber kahhar bir istibdadın pençesi; içinde idik. Ağızlar kilitlenmiş gibi idi. Muallimler, mürebbiler yalnız bir noktayı dimağlarda yerleştirmeğe mecbur tutulmakta idi : Benliğini, her şeyi unutarak bir heyulaya boyun eğmek, onun kulu kölesi olmak ...

Bununla beraber tahattur etmek lâzımdır ki o tazyik altında dahi bizi bugün için yetiştirmiye çalışan hakiki ve fedakâr muallimler ve mürebbiler eksik değildi.

Onların bize verdikleri feyiz elbette tesirsiz kalmamıştır. Şimdi burada bir zatialiye tesadüf ettim (Ondokuz mayıs mektebi öğretmeni merhum Behçet Efendi) o benim Rüştiye birinci sınıfta muallimim idi. Bana henüz iptidai şeyleri öğretirken istikbal için ilk fikirleri de vermişti.

Efendiler, izah etmek istiyorum ki ilk ilham ana, baba kucağından sonra mektepteki mürebbinin lisanından, terbiyesinden alınır.

Bu ilhamın mazharı inkişaf olması, millet ve memlekete hizmet edebilecek kudret ve kabiliyeti bahşedebilmesi için millet ve memlekete büyük ve derin alâka yaratan fikir ve duygularla heran takviye olunması lâzımdır. Bu fikir ve duyguların menbaı bizatihi memleket ve millettir.

Milletin müşterek arzu ve temayülüne temas etmek ve onun icabatına hasrı mevcudiyeti hareket düstürü bilmek hakiki yolda yürüyebilmek için yegâne esastır. Bir milletin efradına hâkim olmak lâzımülriaye icabeden milletin müşterek arzusu, ma'şeri fikridir. Bir insan memleket ve milletine nafi bir iş yaparken nazarından biran uzak bulundurmamağa mecbur olduğu düstür, milletin hakikî temayülüdür.

Binaenaleyh efendiler, arkadaşımızın sorduğu ilham ve kuvvet menbaı milletin kendisidir. Milletin müşterek temayülünde umumî fikri olduğunu münkir olanlar da vardır. Bu gibileri cümleniz çok işitmişsinizdir. Bu gibilerin memleket ve milletle alâkasız gafil insanlardır. Memleketimizin ve milletimizin başına gelmiş olan bunca felâketler hiç şüphe etmemelidir ki bu gafil insanların memleketin talih ve idaresini ellerinde tutmuş olmalarından ileri gelmiştir.

Efendiler; bir heyeti içtimaiyenin mutlaka maşeri bir fikri vardır. Eğer bu her zaman ifade ve izhar edilmiyorsa onun ademi mevcudiyetine hükmolunmamalıdır. O, fiiliyatta behemehal mevcutıur. Varlığımızı, istiklâlimizi kurtaran bütün ef'al ve harekât, milletin müşterek fikrinin, arzusunun, azminin yüksek tecellisi eserinden başka bir şey değildir.

Arkadaşlar : Bugün vasıl olduğumuz netice şüphe yok ki çok şayanı memnuniyettir. Fakat bu memnuniyeti mahfuz tutabilmek. ümitleri sahai filiyata koyabilmek için bundan sonra dikkat edilecek noktalarda çoktur.

Son söz söyliyen hocaefendi beyanatından mülhem olarak en esaslı nokta terbiye meselesidir. Terbiyedir ki: bir milleti hür ve müstakil, şanlı, âli bir heyeti içtimaiye halinde yaşatır veya bir milleti esaret ve sefalete terkeder.

Türkiyede Sanatçı

Hasan Kavruk
Lise Resim Öğretmeni

Bir memlekette sanat tezahürü olarak ilk aklıma gelen şey, medeniyeti, güzelleşmesi ve bütün bunların üstünde ahlâken mükemmel bir cemiyettir. Sanatçılar da o memlekette bütün bunları temelleştiren ve inşa eden mimarlardır. Bütün ileri gitmiş cemiyetlere ve yükselmiş milletlere dikkat edersek, her devirde yetiştirdikleri sanatkârlariyle övündüklerini görürüz. Onların hayatlarının her safhasında, gözlerimin çarpacağı her köşede eserlerile karşı karşıyayız ve hayranlığımızı bir türlü saklıyamıyoruz. Her garp şehrinde bir nizam, bir disiplin çerçevesi dahilinde güzellik görünür. Bunu temin eden sadece o cemiyette bedii terbiyenin tam mânasile yedisinden yetmişine kadar hazmedilmiş olmasıdır.

İyi bir sanat kültürü ve terbiyesi almış bir memlekette elbette sanatçı çoğalacaktır. Bu sanat kültürü orada, hem okuyana, hem okumuyana verilmiştir. Okuyan zümre tahsillerinin her çağında mutlak selâhiyetli şahısların verdikleri « Sanat ve tarihi, Estetik, müzik ve tarihi, Edebiyat ve tarihi, mimarî ve tarihi » gibi dersleri görüyorlar ve içiyorlar. Onlara verilen tesir, yapmacık ve gösterişten ibaret değildir. Tamamiyle duyarak ve benimseyerek duyurulmuştur.

Okumıyan zümre ise o terbiye ve tesiri bizatihi olarak alıyor : Her köşede hoparlörlerin yayınladığı «Mozart Beethoven, Shubert, Bach v. s.» gibi büyük müzikşinasların eserlerini dinliye dinliye kulak terbiyesini alıyor. Şehrin muhtelif semtlerinde daima açık bulunan Galerilerdeki resimler ve heykellerle göz terbiyesini alıyor. Böylece en cahil bir insan bile bu nimetlerden müstağni kalmıyor.

Sanatçı doğarken hiç bir zaman sanatçı olarak doğmamıştır. Orada sanatçı cemiyetin tesirlerile yetişmiştir. Ruhları tenmiye eden ve insanları birbirine yaklaştıran sanat, cemiyette lâlettayin bir adamda bile bir estetik hazzın ve bedii terbiyenin yerleşmesine yardım etmiştir. Orada sanatçıya lâyik olduğu değeri vermiştir. Meselâ: Fransada, branşında muktedir ve selâhiyettar bir sanatçı «Academie Française» âza kaytedilmek suretiyle ona en büyük pâye ve değer verilmiş oluyor.

Memleketimizi garp milletleri ile mukayese edersek, kendimizi daha emekliyen bir çocuk kadar küçük ve bu hususta basit olarak görürüz. Bu konuya temas etmekle cemiyetimizin sanat davası uğrundaki menfi ve geri düşüncelerini, bu işe olan lâkaytlıklarını belirtmek istiyorum.

Bizde sanatçı birtek kelime ile izah edilmek istenirse bir dilenciden başka bir şey değildir. Herşeyden evvel karnını doyurmayı, sonrada çalışarak ru-

hunu, melekelerini tatmin etmeği düşünebiliyor. Sanatçı; bizde kendi üzerine cemiyetin yaptığı baltalayıcı hareketten kaçarak bir köşeye pusmuş ve davasını müdafaa edebileceği saatı beklemektedir. O saatın uzaklaşmasına da yaklaşmasına da sebep olan yine bizleriz. Cemiyet insanın tekâmül organlarına hem öldürücü, hem diriltici tesiri yapmağa muktedirdir. Bu gün sanatı inşa edici bir mahiyet taşımıyan memleketimizde bu uğurda insan olarak yaratılmış her ferdin üzerine düşen bir vazife vardır : Sanatkâra hürmet etmek, sanatını baltalamamak ve anlamadığı tarafları anlamağa çalışmak, memleketin ileri gitmesinde onun en büyük rolü oynadığına inanmak.

Millî Şefimiz İnönü'nün bir gezi münasebetile söylediği şu kıymetli sözler, Sanat alanında atmamız icabeden büyük adımların ne büyük kıymeti olacağını belirtmiyor mu? :

«Güzel Sanat, güzel sevgisi deyip geçmeyiniz. Bir milletin terbiyesinde, seviyesinde, yükselmesinde, en maddî alanlarda çok kudret göstermek için güzel sanat seviyesi yüksek olmalıdır.»

Millî Şefimizin bir sergi münasebetiyle söylediği tarihî vecizelerinden bir diğeri :

«Güzel Sanatlar yalnız yüksek bir insan cemiyetinin temeli olan ince ve güzel hisleri terbiye eden vasıta değildir. En sert iradeleri de yetiştirmeğe vasıta olan başlıca bir münebbih, başlıca bir yürütücüdür.»

Bu konu münasebetiyle Türkiyede resim sanatının değerinden ve olurumundan bir iki acı misal verirsek, emellerimizin ne kadar çürümüş olduğunu anlarız.

Türk resminin ancak 50—60 senelik bir tarihi vardır. Ondan evvelki devir, kibrit kutularının dahi üzerindeki resimlerin kazındığı, nâdide istidatların taassup zinciri ve pençesi altında ezildiği, yok olduğu bir devirdir.

Bu hezeyanlar arasından isyan edercesine fışkıran bir kaç kuvvetli şahsiyet; istidatları işlemesini bilmiyen, bil'akis onları körleten bir cemiyetin tesirinden uzak kalarak içten gelen sanat heyecanı ile yetişmek ve çalışmak maksadile Avrupaya tahsile gittiler.

Cumhuriyetten evvel ve Cumhuriyetten bu güne kadar bütün ömrünü bu sahaya hasretmiş, inkılâp sergilerinde bir çok eserleri teşhir edilip nam kazanmış ve birçok bakanlıklarımızın salonlarını süsleyen tablolarile övünmesi icapeden bir ressam tanıyorum. Onun şu manzarası tüyler ürpertici değil de nedir? : «Pantolonu lime lime, saç sakal birbirine karışmış, parlayan gözlerinin feri sönmüş, adeta bir kan çanağına batmış gibi!.. Açlık ve alkolün tesirile bütün mürettebatiyle titriyor. Üzerinde Ceket yırtık bir gömlek, ayağında altsız yırtık bir papuç; Ankara sokaklarında ve kahve köşelerinde dileniyor. Ona ara sıra elli kuruş veya bir lira veriyorlar, fakat mukabilinde bir Desen yaptırıyorlar.»

Bu dilenci; sokağa bile bile atılan bir kıymettir kanaatindeyim. Sanatçının bu feci durumuna cemiyetimiz sebep olmuştur. Belki bana burada «Oscar Wilde»ın sanat hesabına söylediği şu vecizeyi hatırlatacaksınız:(Hayat için kazanılan, Sanat için kaybedilmiştir.) Bu cümle, yaşamak için kazandığımız sıhhatı elimizden almıyor; sadece maddî ve manevî bütün servetimizi bu uğurda sarfetmemizi emrediyor.

Sergiler açılır, konserler verilir, bu konuda konferanslar tertip edilir. Bütün bunları seyreden ve dinliyenlerin sadece birkaç meslektaş ve Garp terbiyesiyle yoğrulmuş ecnebilerin oluşu tüyler ürpertici bir manzaradır. Halbuki bunları biz bizim için hazırlıyor, bizim gözümüz, bizim kulağımız için ortaya seriyoruz. O nimetlerin kadrini zaten bilen tekrar bilip geçiyor. Sanat eserleri sayesinde insan etrafına daha iyi bakmak, daha iyi duymak, hissetmek kudretine nail olmuyor mu? Biz bu nimetlerin kadrini ne zaman bileceğiz?.. Yoksa bilemiyecekmiyiz?..

Bu dava çok çetin bir davadır!..

Etrafına sevgi ile bakanlara ve bu sevgiyi ifade etmek için Paletine sarılan nice heyecan kaynaklarına, nice sanat âşıklarına şahit olunmuş. Fakat köhne kafalı birkaç beynisoğuk çıkıp bu cevherleri baltalamış, bu iştiyakları ve heyecanları mahvetmiş.. Böylece dinin ve taassubun koyu perdesinden Güneşi, ışığı, saadeti görmeden, ender meydana gelen doğmatik kabiliyetlerimiz bile Din yasağı ile ellerini eteklerini çekip kaybolmuşlar.

Halbuki Avrupada sanatçıların kâffesi yaratılışlarında sanata kabiliyetli insanlar değillerdir. Müstesnalarını çıkarırsak ekseriyetini, cemiyetlerinin yüksek karekteri ve sanat disiplini yetiştirmiştir. Çünkü onlarda hâkim olan inanış; sanatın, cemiyetin müşterek bir malı olduğu inanışıdır. Her vatandaş, malını tanımağa çalışan samimî his ve düşüncelerle meşbu bir terbiye ve tedrise maliktir.

Tedris deyince zihinlerimizi bir nazik meselenin daha cırmalaması lazımdır: İlk okulda tam manasile Güzel sanat terbiyesi verilmiyen çocuğa, Ortaokulda Müzik ve Resim dersleri gibi haftada birer saatlık ders konmuştur. Bu henüz inşa edilmeye başlıyan güzel esere devam etmeyip yarıda bırakmak kadar aksak bir iş tasavvur edemiyorum. Zihinlerde, Türkiyede ötedenberi zaten artık bir ders kabilinde yer tutan Müzik ve Resim dersleri; lise sınıflarında, çocuğun tekâmül safhasının sür'atle ilerlediği ve ruh terbiyesinin esaslaşmakta bulunduğu bir çağda ortadan kaldırılıyor. Bu hareket tabiî olarak bu sahada körelmemize ve passif kalmamıza sebeplerden birini teşkil eder.

1930 yılı istatistiğine göre Pariste, afişçi desimatör hariç, yalnız ressam olarak yetişmiş (46.000) kişinin bulunduğunu bir konferansta selâhiyetli bir ağızdan dinlemiş ve hayretler içinde kalmıştım. Fakat her sahada olduğu gibi bu sahada da birinci derecede teşkilâtlandırılmış, her şeyin üstünde bedii his ve terbiyeleri yükselmiş bir millette bu adet tabiî görülebilir!..

Şahsına müteaddit defalar yapılan tehdit ve hücumlar yüzünden gazinoda radyoyu açıp bir konseri dinlemeğe hiç bir münevverimiz cesaret edemiyor. Zira alafranga bir klâsik eseri dinliyen şahıs milliyetsizlikle, gâvurlukla ve vatan hainliği vasfı ile itham ediliyor.

Millî Eğitim Bakanlığı, san'atçıları himaye maksadile bil'umum Bakanlıklara bol bol tahsisat ayrıldığını müjdelerken diğer taraftan bir ressam yurdun uzak köşelerinden gelip, maddî ve manevî büyük fedakârlıklar sarfederek birkaç yılda meydana getirdiği eserlerini yine kendi kiraladığı bir hücrede efkârı umumiyeye serdeder. Neticede, bakanlıklar ileri gelenlerinden aldığı cevap şu : Be birader ala ala anbarlarımız doldu, artık ihtiyacı-

Devamı sahife 40 da

Cumhuriyet Bayramımız

BİZE NELERİ HATIRLATIYOR?

Sait COŞKUN
Yüksek Ziraat Mühendisi

Cumhuriyet rejiminde yaşamıya başladığımız günün 22 inci yıl dönümünü kutlayacağız. Bu devrimde memleketin her tarafında ve millî hayatın her sahasında görülen canlanma ve kalkınma hareketleri isbat ediyor ki bu rejimde yaşamıya başlamak Türk milleti için yeniden hayata kavuşmak demektir. Bu itibarla Türk milleti bu rejimi kuran ve koruyan önderlerine nasıl ödenmez bir şükran borcu ile bağlı bulunduğunu ruhunun derinliklerinde bir kere daha hissediyor.

Her sene daima daha gürbüz, daima daha refahlı ve daima daha kuvvetli olarak idrak ettiğimiz Cumhuriyet bayramını bu yıl, daha sevinçli ve daha şen olarak kutladık. Başımızda İsmet İnönü gibi dâhi bir kahraman onun idaresi altında en tehlikeli anlarda bile uzağı görür hareketleri ile iç ve dış politikada harikavî varlıklar yaratan bir Saraçoğlu hükümeti baki kaldıkça hür ve müstekil Türk cumhuriyetinin daha büyük varlıklar, daha harikalar yaratacağına inanç getireceğimiz gerekliğini ifade edişimiz ne bir tabasbus ve ne de bir mübalağa eseridir. Bu, tam ve kâmil mânasiyle bir hakikatın ifadesidir.

Bir hakikatın ifadesidir. Çünkü: O, ölmiyen ATATÜRK, daima içimizde yaşıyan, bugünkü Cumhuriyet rejimiuin biricik kurucusu olan Ebedî Şef tarihin bu devrini açtıkları günün arifesinde bizlere şöyle hitap etmişlerdir.

5 inci umde :

I — Âşar usulünden halkın şikâyetini ve mağduriyetini mucip olan esaslar ciddî bir surette islâh edilecektir.

2 — Tütün ticaret ve ziraatında milletin azami nefine göre temin edici tetbirler alınacaktır.

3 — Müessesatı maliye çiftçilere, sanayi ve ticaret erbabına kolaylıkla para ikraz edebilecek surette islâh ve teksir olunacaktır.

4 — Memleketimize yeni usul ziraat aletleri getirilecek, çiftçilerimize bu makinelerden istifade imkânları verilecektir.

5 — Mevaddı ibtidaiyesi memleketimizde bulunan mamulât ve masnuatı memleket dahilinde imâl etmek için himaye ve teşvikatta bulunulaeaktır.

6 — Müstacelen muhtaç bulunduğumuz demir yolları için hemen teşebbüsat ve faaliyete başlanacaktır.

7 — Kültür durumumuz asrın icablarına göre ayarlanacaktır.

Devamı gelecek sayıda

Hikâye

Ev Sahibi

C. ÇUMRALI

Ant içmese ne yalan söyliyeyim bir türlü inanmıyacaktım Çünkü anlattıklarında gerçeğin kokusunu sezemiyordum. Sonra kendi kendime düşündüm : İnanmak gerçeğe giden yolların en kestirmesi. O inandığımı görünce dâvayı kazanmış bir avukat gururiyle: «Gördün mü azizim bu bence bir ruh çapkınlığından başka bir şey değildir.. başka bir şey değildir?» diye böbürlenmiye başlamıştı. Bir mesleğe yeni girenler ilk önceleri bütün olayları mesleklerinin adesesinden görüp incelemeyi denerler. Hele karşısındaki o meslekten değilse bu deneyiş âdeta kendileri için bir görev olup çıkar.Zira onun «bu bir ruh çapkınlığından başka bir şey değildir!» sözü üzerine gülümsemiş olmalıyım ki, hafifçe kızararak : «ne diyordum inan olsun bu böyledir. Ben gülümsememek için dudaklarımı ısırdıkça o bir hatip gibi coşuyordu. Gözlüklü Şerife hanım teyzenin evi 19 mayıs mahallesinde idi. Boş katını haber alır almaz öyle bir gidişimiz varki. Gelin görmeye gider gibi, acaba nasıl şey diyerek! Köşede tuğladan yapılmış iki katlı bayağı bir evceğizdi. Bayağı dedim, fakat gözlüklü Şerife hanım teyzenin nazarında bu evin bilinmez bir kutluluğu vardı. Rahmetli kocasının son armağanı imiş; dişinden tırnağından ayırmışta yaptırmış bu evi. Ne olnr ne olmaz ölürsem gözüm arkada kalmasın demiş. Daha sağlığında evin tapusunu emekli karısı üzerine yıkmış : nasıl rahmetli olmasın. Kiralık kat evin üst katı idi. Kendisi rahmetlinin diğer armağanı kızı Semra ile alt katta eyleşiyorlarmış, fakat azizim bizim gözlüklü Şerife hanım teyze üst katı bir türlü kiralamak istemiyormuş: «Rahmetliden bana öyle emir geldi. Bir yıl üst katta benim oturmaklığım lâzımmış. Sana alt katı kiralıyayım» diye ayak direyordu. Alt kat dediği bir oda bir mutbak, halbuki bana ayrıca bir de muayenehane ister, iyi ama gözlüklü Şerife hanım teyzenin kulağına lâf girmiyordu. Çengel burnunun üzerindeki gözlüğünü düzeltirken : «olmaz dedimya olmaz emir böyle işte! bir yıl benim oturmaklığım lâzımmış yukarıda» deyip atıyordu. Bu evi bana haber veren hasta bakıcı utançlı düşmiyeyim diye ezilip büzülüyor, gözlüklü Şerife hanım teyzeyi yola getirmekiçin akla karayı seçiyordu. Nihayet, azizim, savaşı kazanmak umudu belirdi, gözlüklü Şerife hanım teyzenin ağzından bir «Peki» cevheri çıkarabildi ama ötesi var.. Mübarek ev sahibi benim adımı sanımı sordu, sonra bunları bir kağıt parçası üzerine yazıp bana veriniz. dedi. Yazdık, verirken ne yapacaksın diye sordum. Öfkeli öfkeli beni tepeden tırnağa kadar süzdükten sonra gayet ciddî: «nemi yapacağım? akşam yemeğinde, son lokmamı yemiyeceğim, gece yatarken,

bu kâğıdı lokmamın üzerine şöyle okuyup üfleyip sardıktan sonra yatağımın altına koyacağım: Rahmetli bakalım ne yolda emirler verecek. Üst katı kiraya ver derse veririm, yook olmaz derse kafamı kesseniz vermem! anladın mı? kafamı kesseniz vermem! korkarım ben rahmetliden çok korkarım.» demesin mi? doğrusu bu sözlerine bir yönden sevindim; evi vermeye gönlü yattı diye. Ya bu gece ruya görmezse diye içime kuşku da düşmedi değil!

Benim sevgili teyzecigim, ya bu gece ruya görmezseniz ne olacak benim halim? diye sormaya kalmadı baklayı ağzından çıkardı : «O her gece görünür, mübarek her gece hatırımı sorar!.» Hayırlı rüyalar hayırlı geceler dileyerek ayrıldık. Doğrusunu söyliyeyim mi yatarken ben de dua ettim : Ya rabbi, şu kadına kocası «peki ver!» deyiversin diye!..

Ertesi günü şafakla beraber damladık kapısına .

Kalbim çarpıyor, sanki sınava girmek üzereyim; oooh! yüz yüze geldik geldik işte.. Heyecanım katmerleşti acaba ne diyecek? ne desin beğenirsin

«Üst katın anahtarları alınış başını gitmiş İstanbula!. yukarısı kapalı olduğu için bu gece bana «MÂLÛM!» olmadı.» demesin mi? Ev başıma yıkıldı sandım. Ayılınca açtım ağzımı yumdum gözümü. Sen misin evi vermiyen! Şimdi eşyayı taşıyacağım! bu sözlerime oralı bile olmadı, hiç istifini bozmadı. Gayet yavaş «ev tutuldu» demez mi? bu defa şöyle soğuk bir su başımdan aşağı döküldü azizim, kim tutmuş? ne zaman tutmuş? kaça tutmuş? diye sormıya gücüm yetmedi. önüme kös kös bakarak kırdım boynumu oradan.. Sınıfta kalmış bir öğrenci gibi. Hasta bakıcımız bu işte bir bit yeniği olacak dedi. Nitekim ertesi gün oğrenmiş, işin aslını anlattığı zaman bende senin gibi gülümsedim ama hâlâ kızgınlığım da geçmedi. Onuruna yedirip olup biteni bana tamamen anlatmak istemediğini sezince :

— Yooo olmaz dedim, seni küçümseyecek değilimya! arkadaş arasında gizli kapaklı sözün yeri yoktur.

Bu açık kalplilik onu coşturmıya yetti :

— Ne olacak azizim, meğer gözlüklü Şerife hanım teyze evi bekâra vermek istiyormuş.. Halbuki ben genç kızını düşünerek, belki bekâra vermez diye, nişanlıyım pek yakında evleneğiz demiştim. İşte koskoca yalanın cezası bu! Biz ayrıldıktan sonra bir üsteğmen gelmiş., Onada ayni manavrayı yapmış, fakat her zaman papaz pilâv yemez ya! bizim üsteğmen bekârım inşaallah sayenizde yalnız ev değil, ev bark sahibi de oluruz demiş.. evi de tutmuş tabii.

— Üsteğmen bekâr değilmi imiş ?

— Ne gezer.. Eşyalarını taşıdıktan sonra eşini, yavrularını alıp getirmiş evine!

Kimbilir ne kadar fenasına gitmiştir bu Şerife hanım teyzenin?

— Gitmez olur mu hiç? ağzımı bağladılar diye evinin tek kanatlı kapısının önünde hem bağırıyor hem de kınalı saçlarını yoluyormuş!..

Halkevi Çalışmaları

Dil Edebiyat = 26 Eylül Dil bayramımızın 13 üncü yıl dönümü salonda törenle kutlandı. Hep birlikte söylenen istiklâl marşından sonra başkan Emin Hekimgil dilimizin özelliği ve dil çalışmalarımız, Tarih Müze kolu başkanı Kâzim Dilcimen birinci Türk Dil Kurultayı ve evimizin dil çalışmalarını etraflı bir konuşma ile anlattı.

Gençlerimizden Nejat Buharanın çaldığı saza, Ziya Akkaş ve Alâattin Kami bölgemizin en güzel türkilerini söyliyerek katıştılar ve çok alkışlandılar.

Konferans = Evimiz Sosyal yardım kolu üyelerinden değerli çocuk mütehassısı Dr. Kenan Aker hoparlörlerle (Salgın çocuk hastalıkları) konusunda bir konferans vermiş, aynı konferans günlük yayınlarlmızda bir kaç defa hafta içinde tekrar edilmiştir.

Cumhuriyet bayramımızın 22 inci yıl dönümü dolayısiyle Başkan Emin Hekimgil ve Dil edebiyat komitesi üyelerinden Nebahaddin Kırmacı Cumhuriyetimizi ve başarılarını anlatan konferans vermişlerdir.

Ebedî Şef Atatürkün ölümünün yedinci yılı salonda çok kalabalık bir halk kitlesi karşısında anılmıştır. Başkan Hekimgil saygı sükûtü yaptırmış Ebedî Şefin hayatı, gençliği, komutanlığı, ve şefliğini tarihi bir sıra ile anlatmış sonra Şerafettin Unat İnönünün beyannamesini okumuş; önde bando olduğu halde anıta gidilerek hazırlanan çelengi vali Nasuhioğlu heyet adına yerine koymuştur.

7/8 Kasım geceleri Ankara radyosunda yurttan seslerde çalan Saz şairi Dursun Cevlâni saz geceleri tertip etmiş kalabalık halk kitlesi hazır bulunmuşlardır.

Edebiyat gecesi = 11 Kasım 945 pazar gecesi Dil Edebiyat gençleri bugünkü şiirimiz adlı bir gece tertiplemişlerdir. Başkan Hekimgil gençleri tanıttıktan sonra Naci Tanrıkulu bugünkü şiirin tarihçesini, Turhan Gürkan bugünkü şiirin ne olduğunu anlatan en güzel örnekleri okumuş, Arslan Bağrışen de bugünkü şiirdeki görüşleri okuyarak anlatmış her üç genç de çok alkışlanmışlardır.

Güzel Sanatlar üyelerinden Emin Tarakçı keman ve Mustafa Ant piyano ile üç gece güzel parça çalmışlardır.

Temsil = 21, 22 ve 23 Eylül geceleri umuma ve ayrıca pazar günü çocuklara temsil kolu gençleri Paşa hazretlerinden skeçle (Yapışkanlar) komedisini büyük bir başarı ile oynamışlardır. Gençlerden çoğu ilk defa sahneye çıkmakta idi. Esat Erendor, Şerafettin Unat ve Naci Dilmen bilhassa muvaffak olmuşlardır.

Spor = Yedi aydır devam eden Hamdi Topsakal'ın öğretmenliğinde çalışan güreşçilerimiz haftada üç gün muntazaman antraman yapmaktadırlar. 25 Kasım 945 pazar günü tecrübesiz güreşçiler arasında bir teşvik müsabakası yapılmış 15 güreşçi iştirak etmiştir. Çok heyecanlı olan müsabakalar sonunda 56 kiloda Vedat Çelik birinci, Mehmet Ali Özkesen ikinci, Hüseyin Pelit üçüncü; 61 kiloda Hüseyin Tongal birinci, Naim Sonter ikinci, Muzaffer Muslu üçüncü; 66 kiloda Rekâbi Alaltun birinci, Kemal Kalyoncu ikinci, Ali Riza Uzuner üçüncü; 72 kiloda Mehmet Yıldırım birinci, İsmail Tongal

ikinci, Turan Karataş üçüncü olmuşlardır. Halkevi Başkanı birincilere yün kazak, ikincilere para çantası ve üçüncü gelenlere birer bel kemeri hediye etmiş, hâkem heyeti ve sporcular hep birlikte hazırlanan çayı içerek gelecek çalışmalar üzerinde konuşmuşlardır.

İngilizce kursları = Bilenlere ve orta derecede İngilizceye vakıf olanlara mahsus iki kurs haftada üç gün derslere muntazam devam etmektedir.

Halk oyunları = Cumhuriyet bayramında evimizce tertiplenen halk eğlenceleri komitesi törende çok güzel bir geçit yaptırmış gece ve gündüz Cumhuriyet alanında ve Halkevinde millî oyunlar oynatmıştır. Yusuf İzzettin Kefeli başkanlığında, Hüsnü Gölönü ve Sırrı Boğadır'dan ibaret komite Karadeniz, Rumeli ve mahallî oyunları büyük bir zevkle hazırlamış ve idare etmişlerdir.

Sosyal yardım = Yoksul yurttaşlara, hastalara ve yardıma muhtaç okul öğrencilerine gerekli yardımlar yapmıştır.

Toplantılar = 21 Ekimde millet vekillerimizle birlikte salonumuzda Halkevli ve Partililer bir toplantı yapmış muhtelif yurt konularında ileri sürülen dilekler konuşulmuştur.

17 Kasımda C. H. P. merkez ilce kongresi yapıldı.

Şeker ve Kurban bayramları evimiz salonunda büyüklerimiz daireler müdür ve başkanları ve memurları Halk ve evlilerimiz arasında kutlandı.

Türkiyede Sanatçı

[35 inci sahifeden devam]

mız kalmadı. Aldıklarımızı da sade yardım için almıştık!...

Bu sözleri işiten, eserlerinin ambarlarda fareler ve tozlar arasında yüzüne bakılmıyacak bir duruma geldiğini, fakat diğer taraftanda ambarları dolu olan dairenin boş duvarlarında bir tek tabloya rastlamıyan sanatçıda çalışma hevesi ve takatı kalır mı?..

Binbir fırça darbelerile ve göznuru sarfedilerek meydana gelen bir eser gözlere, ruhlara ve hislere hitap etmiyecek te bodrumlarda mı çürüyecek?..

Bu acı hakikatlerden sonra hepimizin memleket adına sayısız dileklerimiz var. Fakat bunların tahakkukunu bu günkü durumumuz temin edemiyecek kanaatindeyim.

Herşeyden önce vilâyetlerimizde birer daimî galeri kurulmalı ve bunların başına da halkla sanat eserleri arasında bir köprü vazifesi görecek hocalar konmalıdır. Diğer taraftan bütün sanatkârları kucaklıyacak, çalıştıracak ve geliştirecek olan bir sanat hayatı nizamına da muhtacız.

San'at unsurlarını nizama ve teşkilâta sokmıyan bir millette san'at yok demektir.

Neşriyat Müdürü ve İmtiyaz sahibi : ***Emin Hekimgil***
İl Matbaası — Samsun

TÜRK TARİH KURUMU KÜTÜPHANESİ

Halkevi Başkanlığına

Şehremini

424

SAMSUN 1-12 1

TOPKAPI 18.12.45

30 Kuruş